د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق أعظم

www.hewad.com

دافغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د اوبو د کشالو د څېړونکې ډلې غړی

مئ ۲۰۰۹

لندن

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

موضـــوع	مخ
سریزه	۳
د افغانستان امنيتي وضعه	۶
ملي فوج او ملي پولیس	۱۷
د دولت مشروعیت	۱۹
د دولت په لوړه سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې دمخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثریت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت څرنګوالی	۴۲
ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟	۵۲
دامریکا نوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب څه وکړي؟	۶۴
دافغانستان دجمهوري ریاست لپاره به څوک مناسب وي؟	۶۷
څه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعې څخه خلاص سي؟	۶۸
دپای خبري	۶۹
دافغانستان دبحران سیاسي حل	۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم (صدق الله العظيم)

والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئک هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امريکا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی څخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر وکړ. په واشنګټن او نیویارک کې مې مختلف امریکائي مقامات ولیدل. په واشنګټن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن او نیویارک کې مې تر زرو ډیرو افغانانو سره خبرې وکړې. هغوی ټولو زما څخه د افغانستان د بحران او د دغه کړکیچ د حل په باب پوښتنې وکړې. افغانانو غوښتل پوه سي چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته څه ویلي دي او د افغانستان په باب د امریکایانو نظر څه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنډ معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپور يې وطنوالو ته پر خپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدی*.

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سي چې ما امریکایانو ته چې اوس يې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن اوضاع څنګه تشریح کړېده؟ ما هغوی ته یوازې د افغانستان په ارتباط پیښې مشکلات ندي ویلي او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارز نکات مې هم ورښوولي دي.

---

* د افغانستان د کړکیچ د حل لار، اګست 2008، د دانش مؤسسې چاپ، پېښور - پاکستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسئ دلته دهغه راپور يوه برخه رانقل کړو. کتاب د سؤال او جواب په شکل ليکل سوی دی. که ديو سؤال جواب ډير اوږد درته معلوم سو د هغه علت دادی چې ما ددغه جواب يوه برخه په يوه مجلس کې ويلې ده او نورې برخې يې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کار د اسانئ لپاره دعين يا مشابه سؤال تول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي يا تشريح کړيدي تر يوه جواب لاندې راوستيدي. پدې جوابونو کې د اسې نکات سته چې زما ندي او ما له نورو مې اقتباس کړی او دخپل استدلال دتقويې لپاره مې راوړيدي. ځينې معلومات او په تيره بيا د کتاب پايخوړ مې وروسته ددې کتاب د ليکلو په وختکې ورزيات کړيدي.

ددې ليکنې اصلي هدف دا وو چې هرڅوک وافغانستان ته وروپېښ مشکلات تشريح او څيړي خو دحل لار يې نلري او يائې نه وائي. دلته ما دمشکلاتو ترتشريح او دمرض ترتشخيص وروسته دحل لار او دواء هم وړاندې کړيده چې کيدای سي پرهغه غور وسي، اصلاح سي او بيا دکار خلک پيدا او پر ولاړ سي. کار بايد له يوځايه پيل سي او ما لدغه ځايه پيل کړ*.

---

* دامريکا ترسفر وروسته مې افغانستان، پاکستان، سعودي عربستان او دوه واره اروپائي هيوادونو (ناروې، سويدن، دنمارک، جرمني، هاليند، بلجيم او فرانس) ته دافغانستان دبحران دسياسي حل دپيدا کيدو په منظور تير يو کال سفرونه وکړه. په زرو افغانانو او غير افغانانو مې دمتخاصمو ډلو دمشرانو په شمول وليدل. ددی سفرونو جريان ددې کتاب په پای کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعـاء کـوم چـې الله پـاک عزوجـل زمـا دا وړوکـی تـلاش پخپـل دربـار کـې قبـول او هغـو کسـانو تـه چـې د افغانسـتان لپـاره پـه سیاسـي حـل پسـې ګرځـي دا نسـخه او فـارمول ګټـور او د مخلصـو افغانـانو د راټولېـدو لپـاره یـو منبـر او پلتفـورم وګرځوي.

پـه پـای کـې زه د وطـن د دوه دردمنـو ځوانـانو ، ښـاغلیو حفـیظ الـدین پیـرزاده او مقبـول احمـد ننـګ، ډېره مننـه کـؤم چـې هـم یـې زمـا د سـفرونو پـه وخـت کـې زمـا خدمتونه وکړه او هم یې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړیده.

امین وماذلک علی الله بعزیز.

دکتور فاروق أعظم

www.rewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنيتي وضع څنګه ګورئ؟

جواب: ترشپږ کاله ډیر وسوه* چې نړیوال ټولنه ونه توانیده چې د افغانانو د باور او ملاتړ پربنسټ داډمن افغان ملي فوج جوړ کړي او تر اوسه هم امریکایان او ناټو پخپل سر بېله دې چې پر افغان فوج اعتماد وکړي او حتی هغه خبر کړي د مخالفینو پخلاف نظامي عملیات او بمبارد کوي. حتی د مخالفینو په باره کې د معلوماتو په راټولولو کې هم پر افغان اردو او پولیسو اعتماد نکوي او خپل ځانته استخباراتي لارې لري. په دغسې عملیاتو، بمباریو او نیونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسیدلی دی، لارویان وژل سویدي، ودونه او جنازې بمبارد سویدي، ښځې او ماشومان مړه سویدي، بیګناه خلک بندیان سویدي، زوریدلي دي، مړه سویدی، مالي تاوانونه ور رسیدلي دي، بیعزته سویدي او مهاجرت ته اړ سوي دي.

دا ټول هغو کړنو ته ورته دي چې روسانو دخپل اشغال په وختکې د مجاهدینو د ځپلو په منظور کول. څرنګه چې هغه تاکتیک کار ورنکړ او ټول ملت یې د روسانو پخلاف راوپاراوه، د امریکایانو او ناټو اوسنۍ پالیسي به هم بریالۍ نسي. دا ځکه چې دا دخلکو د زړنو د لاسته راوړو لار نده بلکه مخالفین نورهم تقویه کوي. دامنیت دخرابۍ یومهم عامل همدا دی.

---

* هغه وخت د امریکا لخوا دافغانستان د اشغال شپږنیم کاله تیر سویوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طالبانو ته د القاعده په سترګه او ټولو پښتنو ته د طالبانو په نظر کتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي او د امنیت د خرابۍ عامل دی*. نه ټول طالبان القاعده دي او نه هم ټول پښتانه طالبان دي. همداراز، د طالبانو او القاعده د هدفونو او ستراتیجۍ ترمنځ هم ډېر توپیر دی. طالبان د خپل هیواد لپاره جنګېږي او د غرب سره خاصه دښمني نلري خو القاعده په عربي نړۍ کې د امریکایانو و کمبلې ټولېدو ته متعهد دي او افغانستان د خپلو اهدافو د ویشتلو لپاره دیو سنګر په ډول استعمالوي. همداراز، ټول پښتانه طالبان بلل او د هغو په تور ټول پښتانه ټکول، ځورول او د هیواد له سیاسي صحنې لیرې ساتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي ده.

په یو هیواد کې حتمي نده چې ټول فوج، پولیس، د دولت مامورین او ټول ولس دې د هغه هیواد د مشر د فکر او پالیسیو ملګري وي؛ ځینې مجبوریتونه او حالات وي چې خلک مجبوروي چې د دولت سره کار وکړي. کله چې د طالبانو حکومت په نومبر ۲۰۰۱ کې ړنګ سو د هغوی په زرهاو عسکر د هیواد په شمال کې و نوې ادارې ته ځانونه هغه وخت تسلیم کړل چې اطمینان ورکړه سو چې دوی به د طالبانو د خدمت په تور نه زورول کیږي. دوی غوښته چې د نوي حکومت سره کار وکړي او یا په خپلو کورو کې ارام کښیني او خپل شخصي کاروبار ته مخه کړي خو د هغوی سره داسې معامله وسوه لکه هټلر چې د یهودو سره وکړه**.

* د بون په کنفرانس کې د امریکا خاص استازی (جیمز ډابنز) پخپل کتاب (تر طالبانو وروسته، ص ۷۷) کې لیکي: "په بون کې زموږ لویه غلطي داوه چې موږ پښتانه طالبان او طالبان مو القاعده ګڼل او د پښتو ژبې سهم هلته دومره لږ وو چې د کنفرانس په پرانستلو کې په پښتو یوه وینا هم نه وه چې د پښتو د نیمګړي تمثیل شک یې ډېر اوه".
Jams Dobbins, After the Taliban: Nation building in Afghanistan. Potamac Books Inc. Washington DC. 2008, P 77.

** جان کیمپنر پخپل کتاب (د بلیر جنګونه، ص ۱۳۹) لیکي: "بوش القاعده شورویان او جک سترا (د انګلیستان د وخت خارجه وزیر) هغوی نازیان ګڼل". (د امریکایانو په نظر ټول طالبان القاعده وه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو طالبان د نړيوالې ټولنې په مخ کې ونيول سول، بنديان سول، په قلعۀ جنګي کې مړه سول، په کانتينرونو کې سوري سوري سول او د ليلي په دښت کې لاس تړلي ژوندي ښخ سول. د امريکا د پخواني وزيرجنګ (ډونالډ رمزفيلډ) زړه لا يخ سوی نه وو او امر يې وکړ چې وئې سوځئ. د هيواد په پاته برخو کي په زرو نور طالبان خپلو کليو ته لاړل چې عادي ژوند خپل کړي او هغو مثبتو تغييراتو ته هيله من وه چې غرب يې مسلسلې وعدې ورکولې. مګر دوی هرځای تعقيب سول، ونيول سول او د طالب او القاعده په نوم مړه سول. يو طالب قوماندان د غزني په شلګر ولسوالی کې د طالبانو د حکومت ترسقوط وروسته خپل کورته ولاړ چې عادي ژوند وکړي. امريکايانو هغه کلی بمبارډ او خلک يې پکښې مړه کړل. وروسته د انتقام لپاره ټول کلی ياغي سو او اوس شلګر په سيمه کې د طالبانو د ملا تير دی. يو استراليائي ژورنالست چې د بي بي سي لپاره يې کار کاوه يو فلم خپور کړ چې پکښې ښئي چې امريکائي عسکرو په ارزګان کې سپين ږيري بې عفته کړيدي. د کلي ځوانانو هوډ وکړ چې خپلې کډې پاکستان ته بيايي او له امريکايانو څخه د غچ اخيستو لپاره بيرته سيمې ته ستنيږي. د طالبانو خارجه وزير (مولوي وکيل احمد متوکل) پخپله خوښه امريکايانو ته تسليم سو خو هغوی بندي کړ او ترڅو کاله بند او شکنجې وروسته اوس هم په کابل کې په خپل کور کې تر نظارت لاندي دی. مولوي عبد السلام ضعيف په پاکستان کې د طالبانو سفير وو، هغه يې د ټولو نړيوالو قوانينو او نورمونو پخلاف ونيوی، او پنځه کاله يې د کندهار، بګرام او ګوانتانامو په زندانونو کې بندي او شکنجه کړ. ملا خاکسار (د طالبانو د رژيم د کورنيو چارو وزير) ځان امريکايانو ته تسليم کړ او د کابل د حکومت سره يې عملا همکاري پيل کړه خو مړ کړه سو. پدې ډول امريکائي او ائتلافي قواوو قصدا او يا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا پوهۍ کې طالبان او پښتانه کونج ته تخته کړل او بیله مقاومته یې بله لار ورته پرینښوول. د امنیت د خرابېدو لوی عامل دا هم دی.

همدا راز، د هیواد د شمال څخه تقریبا دوه نیم لکه پښتانه د قومي تصفیې تر پروګرام لاندي چې فیلمونه یې موجود دي د طالب او القاعده په تور د نړیوالې ټولنې په حضور کې مړه سول، بې حرمته سول، لوټ سول او د خپلو کورونو څخه وشړل سول. هیڅا د دغو قتل عامونو (جنوسایډ) او دسته جمعي تعذیب (کولیکتیو ټورچر) مخ ونه نیو. سربېره پردې، بي بي سي او امریکا ږغ رادیوګانو څو واره راپورونه خپاره کړیدي چې یو شمیر اوزبک او تاجیک کورنۍ د سرحد له ها غاړې راوستل سوي او د شړل سویو پښتنو پر مځکو او جایدادونو باندې میشته سویدي. تر او سه د دغو لکونو شړل سویو سرګردانه پښتنو پوښتنه چا ونکړه. هغوئ تقریباً دا اوه کاله کیږي چې د کندهار د ژړۍ په سوزانه دښت، د پاکستان په چمن، د سرانان په کمپ او د کوئټې د ښار په شاوخوا کمپونو کې د دربدرۍ ژوند تیروي. بین المللي ټولنه نه یوازې د دوی زار حالت ته توجه ونکړه بلکه هیڅ اراده نلري چې دوی خپلو کورونو ته پریږدي. (د تخار په خواجه بهاءالدین کې یو کال کیږي چې خپلو کورونو ته ستنې سوې کورنۍ کلابند دي او ځائي زورواکان ئې خپلو کورونو ته نه پریږدي. حکومت او نړیواله ټولنه د زورواکانو پخلاف هیڅ قانوني عمل نکوي).

په کابل کې د ملګرو ملتو د مؤسسې د نمایندګۍ مرستیال (کریس) وویل چې اوس هم د ۲۰۰۰ په حدود کې مسلح غیرمسؤل ګروپونه په افغانستان کې فعالیت لري چې اکثره یې په تروریستي اعمالو، د مخدره موادو په قاچاق او په سازماني جنایاتونو کې لاس لري. هغه وویل چې لږ ترلږه ۲۸ تنه د دولت مهم مامورین او د افغانستان د پارلمان غړي پیژندل سوي دي چې د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرمسؤلو مسلحو ګروپونو سره اړیکي لري. (کریس) خصوصي امنیتی شرکتونه هم متهم کړل چي د دغو ګروپو سره ټینګی اړیکی لري. د ملګرو ملتو د مؤسسې د بشر د حقوقو اداره پخپل کلنی راپور کي وایي چې امریکا په افغانستان کې د ځینو هغو جنګسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري. راپور د جنرال دوستم، عطامحمد نور او محمد محقق نومان اخلی چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کې پښتانه ځوروي، مالونه یې ورچوروي او پر حقوقو یې تیری کوي. (بي بي سي: ۱۴ جنوري ۲۰۰۳).

د شمال دغو شړل سویو او زورېدلو پښتنو ته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله څه لار پرې ایښې ده؟ اوس د شمال څخه د همدغو شړل سویو کورنیو ځوانان په کندهار، زابل، ارزګان او هیلمند کې د طالبانو د جنګی قوت د ملا تېر جوړوي.

افغانستان یو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په اوږدو کې مختلفو اقوامو پکښې یو دبل سره د ورونو پشان ژوند کړیدی. په شمال کې د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکې پښتانه اوسي او د پښتنو په سیمو کې بیا د سوو کلونو راهیسې اقلیتونه میشته دي. د کندهار د ښار په زړه کې په زرو کورنی شیعه ګان اوسي او د ښار اکثره کسبونه، په دولتی ادارو کې ماموریتونه او شاوخوا شنه باغونه د دوی دي؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام یې کیږي، او د ظاهرشاه په وختکې کندهاریانو خپل وکیل (اکبري) له همدغه شیعه ګانو څخه وټاکئ. همدا راز په هیلمند کې هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلین او په ګرش او لښکرګاه کې شیعه ګان سته چې چا ندي ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د غزني، پکتیا، پکتیکا، کنړ، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کې اوسي چې بیله کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهدید او فشاره د پښتنو په منځکې دورونو پښان په عزت ژوند کوي. خو دهیواد په شمال کې ځینو زوروا کانو د بهرني استعمار او فرصت طلبو ګاونډیانو په مرسته نه یوازې هلته د پښتنو په ضرر د سیمې دموګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو ښارونو ، خصوصاً د کابل دښار ډموګرافیکه څهره هم دخپلو قومي ناوړه اهدافو په ګټه واړول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتانه نه پریږدي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سي او له بلې خوا یې دکابل ښار چې عمدتاً د پښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. دغه حالت ټول هیواد قومي ناارامۍ ته او خصوصاً پایتخت یې د یو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی.

په ۱۹۷۲ م کې کله چې دداؤدخان په مقابل کې په کنړ، پنجشیر، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت وکړ. د سیمو خلکو دهغوی ډیری ونیول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نور ورڅخه وتښتیدل. داځکه هغه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هغو کسانو پخلاف ودریدل چې دغه مشروع دولت یې ناکراره کاوه. هغه وخت د اسلام شعارونو خلک نسوای جذبولای که څه هم اسلام افغانانو ته ترهرڅه ګران او عزیز دی. داؤدخان پښتون وو پداسې حال کې چې ډیرو غیرپښتنو دغه باغي ځوانان ونیول. خو فقط درې کاله وروسته، کله چې په کابل کې د شوروي په مرسته یو ګوډاګی حکومت پر قدرت راغی همهغه قوم په هماغو باغیانو پسې ولاړ. همداسې، په جنوري ۲۰۰۲ م کې په کندهار کې یوه سړي پر یو بهرني عسکر حمله وکړه. خلکو په تش لاس هغه ونیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو نارې وهلې چې موږ سوله غواړو، نړیوالو ته دې موقع ورکول سي چې افغانستان اباد کړي. خو نن هماغه خلک مایوس سویدي او د کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحکومت او ناټو په مقابل کې دطالبانو حمایت کوي. ښاغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلرني ښار کې په تیښته له مرګه ځان خلاص کړ.اوس ولس دحکومت سره نور دامنیت په ټینګولو کې مرسته نکوي.

نړیوالې ټولنې افغانانو ته په بون کې یو داسې ضیق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نسته. موږ په تاریخ کې ډیر خراب حکومتونه درلودلیدي خو داسې خراب حکومت لکه په بون کې چې نړیوالو افغانانو ته جوړ کړندی تیر سوی. نړیوالو مشهورغله، د نشئي موادو قاچاقبران، زورواکان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پایمالونکي چې د کرزي په خبره په نورو هیوادو کې یې د بیوسئ شپې تیرولې اوباید د بشرضد جنایاتو په تور په نړیواله محکمه کې محاکمه سویوای په حکومت کې راټول کړل. افغانستان ئې هغو قوماندانانو او سیاسي دلالانو ته ،چې خارجیانو ته یې د عسکرو پحیث خدمت کړی وو اویائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتانه چې د هیواد اکثریت، سخت جنګي قوم او ددې هیواد له پیدا ایښته یې قدرت په لاس کې وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو ټول پښتانه طالبان او القاعده وګڼل او د تروریستانو پشان یې ورسره معامله وکړه او کوښښ یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمیر کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د ځپلو په منظور څو ځلې احصائیه اعلان او هر واري به یې پښتانه کم ښوول پداسې حال کې چې په ټول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سیمو کې جنګ وو او د احصائیې د اخیستلو مجال نه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتانه له ۶۷٪ څخه و ۵۵٪ ته راټیټ وښوول، په ۱۹۸۶ کې یې ۵۱٪ او په ۱۹۸۸ کې یې ۴۸٪ وبلل). د هغوی هدف دا وو چې پښتانه له اکثریته و لوی ګروپ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتيټ کړي او پدې ډول يې په فوج، پوليس، دولتي ادارو او سياسي مجال کې ونډه ورکمه کړې. دبون کانفرانس په همدې مورد کې د روس پر پله روان او نور هم ټکنئ سو او پښتانه يې نور هم لړ وګڼل (۳۸٪). نن همدا کار ناټو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شورى، فوج، پوليس، سياسى ګډون، ...) ۳۸٪ ګوري. دغه سبب دى چې ډېر پښتانه په کابل کې او سنى نظام خپل نه بولي او دبرياليتوب لپاره ئې قربانۍ ته حاضر ندي.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې ټول پښتانه دولتي مامورين دطالبانو په تور تهديد او له کاره وايستل سول او ځاى يې په غيرپښتنو ډک سو. ځو محدود پښتانه که چيرې ليدل کيدل هغوى د استاد سياف ترسيوري لاندې ناست وه او يا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې يې جمعيت ته ډير زغستلي وه. سره لدې چې اوس حالات څه بدل سويدي خو اوس هم د فوج افسران (دمعتبرو انګليسي او امريکائي منابعو په قول) ۷۰٪ تاجيک دي او دملي امنيت په چاروکې خو د پښتنو سهم ډير کم دى. په ملکي ادارو کې هم همدا حال دى. څه تغييرات راغليدي، وزيران او ځيني عالي رتبه مامورين پښتانه مقرر سويدي خو اوس هم تعادل ته ډيره لار پاته ده. يو پارلماني راپور ښئي چې په ۲۰۰۷ م کې د رئيس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې يوازې ۸٪ مامورين پښتانه وه. دغه سبب دى چې دکابل په ښارکې چې په پښتني سيمه کې واقع او شاوخوا يې اکثره پښتانه دي څوک د رئيس جمهور او وزيرانو په شمول د پښتو ويلو جرئت نلري. داسې يو حالت چې خپله دهيواد اکثريت وګړي ځان بېګانه وبولي امن نسي تأمينولاى.

پر حکومت دعدم اعتماد يو بل عامل دادى چې په تيرو ديرشو کلو کې په عام ډول او په تيرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعليمي بورسونه غيرپښتنو ته ورکول سويدي. ددغه غيرعادلانه توزيع په نتيجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو غیرپښتانه تعلیمیافته هرکال هیوادته راستینیږي او دمملکت چارې په لاس کې اخلي. پدې ډول پښتانه نورهم له دولتي اورګانو څخه ورځ په ورځ په نسبي ډول کمیږي او حکومت غیرملي او انحصاري شکل اخلي. پدغسې ظالمانه، غیرعادلانه او نامتوازنو شرایطو کې په دولت کې موجود بېواکه پښتانه نورنو دولتي اداره خپله نه بولي او دزړه له کومي همکاري نه ورسره کوي بلکه ناامنۍ ته لار پرانیزي.

لکه څرنګه چې د طالبانو پخلاف امریکایانو شمال ائتلاف د خپلو عسکرو په حیث استعمال کړ، داسې شمال ائتلاف هم امریکایان د طالبانو، حزب اسلامي او نورو مخالفینو د ټکولو په منظوراستعمال کړل. امریکایانو حکمتیار ته د شمال ائتلاف په وجه په بون کې دعوت ورنکړ سره لدې چې حکمتیار د رباني صدرأعظم او دطالبانو مخالف او ورسره جنګیدلی وو. ایرانیانو هم موقع ورنکړه سره لدې چې هغه د طالبانو د حکومت په ټوله دوره کې په ایران کې دهغوی سره وو بلکه په عوض کې یې د بون کنفرانس ته دهغه زوم (همایون جریر پنجشیری) وباله او بل زوم ئې چې پښتون وو (داکترغیرت بهیر) وربندي کړ. ددې ټولو سره حکمتیار بیا هم څو کاله انتظار ویوست خو چا موقع ورنکړه پداسې حال کې چې د جهاد نور ټول مشران اوس په کابل کې ناست او په حکومت کې شریک دي. حکمتیار ځان مجبوراحساس کړ او دادی اوس د امریکایانو پخلاف جنګیږي. څرنګه چې امریکایانو ټول پښتانه طالبان ګڼل او اعتماد یې نه پر کاوه، تر ډیره وخته یې ترجمانان یوازې د شمال ائتلاف غیرپښتانه استخدامول. راپورونه وائي چې لدغو ترجمانانو څخه ځینو دامریکایانو او پښتنو ترمنځ داوبو دخړولو کوښښ کاوه او ځینو بیا دژبې دنه پوهېدو په وجه عام ولس ته ډیر ضرر ورساوه؛ کلي بمبارد او بېګناه خلک مړه، بندیان او وځورول سول تردې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرزي يې پر حال وژړل (۲ مئ ۲۰۰۷) او وېويل چې زما څه په وس ندي پوره او امريکايان زما په خوله نکوي. په اوسلوکې د ناروى ددفاع د وزارت يو مامور ماته وويل چې يوه پنجشيري ترجمان هغه ته په هرات کې ويلي وه چې "زه په کندهار کي د امريکايانو سره ترجمان وم. يو کندهاري سړى مور په سپين بولدک کى د طالب په تور ونيو او پوښتنه مو ځينى وکړه چې طالب يې؟ هغه وويل: يا". ترجمان امريکايانو ته وويل چې دى وائي، هو. په انګليسى کى (هو) ته (يا) وائى. امريکايانو چى فکر وکړ چي سړى زمونږ په مخکى وويل چي هو؛ نو هغه يې بندى کړ. ترجمان ۱۲ مياشتى وروسته دا قصه دناروى د دفاع وزارت دغه مامور ته په هرات کي کړې وه. مامور ورته ويلى وه چى داخو تا سرچپه ترجمه کړيده. دا موضوع افشاء سوه او هغه کندهارى سړى ۱۲ مياشتى وروسته دناروى دفوج په وساطت له بنده خوشى سو. د ناروې ددفاع وزارت دغه مامور ما (دکتاب ليکونکى) ته وويل چي د پنجشيرى ترجمان په ترجمه کي اراده بده نه وه خو پښتو يې نه وه زده او دا يې نه ويل چي ترجمانى نسى کولاى داځکه ډير معاش يې اخيست او متأسفانه د امريکايانو هم يوازى پر همدى خلکو تکيه وه. دغسې د مورميرې سلوک، بدبينى پيدا کول او بيځايه ځورول سوله او امنيت نسي راوستلاى.

کرزي ته دجمهوري رياست په انتخاباتو کې اکثره پښتنو کوم چې اوس د ناټو تر اور لاندې دي رايه ورکړه. پارلماني انتخابات د امن په فضاء کې ترسره سول پدې هيله چې څه مثبت انکشاف به رامنځته سي خو هغسې ونسوه. وخت ثابته کړه چې افغانانو ته نه منتخب جمهور رئيس او نه منتخب پارلمان څه ګټه ورسول. ملت پر حکومت باور بايلود نو ځکه کرزي خپل تسلط او کنترول د نړيوالو د بيد ريغه ملاتړ سره سره په هيواد کې خپور او ټينګ نکړاى سواى او اوس يې د هيواد ډيره برخه له کنتروله بهر ده. د هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي، شرقي او غربي سیمې دناټو دقواؤ سره جنګونو نا ارامه کړیدي او په شمال کې خلک د زورواکانو زور، ناروا او ظلم ځوروي.

دموکراسۍ او د غربي نړۍ زر او زور ټولو د افغانانو په ژوند کې څه مثبت بدلون رانوستلای سوای بلکه برعکس د زورواکانو، د بشري حقوقو د پايمالونکو او مخدره موادو د قاچاقبرانو په لاس کې ابزار سول چې هیواد استقرار او امن ته نه پرېږدي.

برنی روبن (دبون په کنفرانس کې دملګرو ملتو د مؤسسې د پلاوی غړي او اوس د امریکا د جمهور رئیس –اوباما– امنیتي مشاور) وائي: د اضطراري لوئې جرګې په وختکې (دبون تر کنفرانس شپږ میاشتی وروسته) دکابل بازارونه او کوڅې چې باید د ایساف په لاس کې وای؛ د بون دقرارداد پخلاف اوس هم د ملیشو په لاس کې وه. دامریکا پخواني دفاع وزیر(ډونالډ رمزفیلډ) ددې پرځای چې دغه ملیشې دیو سوله ایز ملي سیاست دجوړښت لپاره تنظیم کړي، هغه یې د تروریستانو دتعقیب په هیله تقویه کول. ایساف چې دبون دکنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې دامن مسؤل وو دملیشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ایساف چې موخه یې دداخلي جنګونو مخنیوی او ددولت عام امن ساتل وه مګر ملیشې یې له ظلم او چپاول څخه نه منع کولې. رمزفیلډ نه پرېښوول چې ایساف تر کابل هاخوا ولایاتونو ته ولاړ سي؛ پدې یې نوموړو ملیشوته وخت ورکړ چې دهیواد پرخلکو، دارائیي او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم سؤال د ملي فوج او پوليس وو:

جواب: څرنګه چې د کابل حکومت له متضادو شخصيتونو، متضادو عقائدو او د متضادو ګټو له خاوندانو څخه جوړ دی او ټول په يوه ملي مفکوره او هدف نه دي راټول، همدا سې ملي فوج او پولس يې هم پر همدغو پولو ويشلي دي او ملي هدف نلري. لکه څرنګه چې حکومت د ولس باور او ملاتړ نلري همدا سې ملي فوج او پوليس د خلکو حمايت نلري بلکه تر ډيره حده د خارجيانو، جنګسالارانو او اقليتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ يو نړيوال معتبر راپور وائي چې اوس هم د افغانستان فوج ملي تشخص نلري او ۷۰٪ افسران يې د يو اقليت قوم دي. همدا سبب دی چې د يوې سيمې فوج په بله سيمه کې بريالی ندی او حتی ځائي فوج او پوليس همکاري نه ورسره کوي. که څه هم امريکايانو د فوج او جرمنيانو د پوليسو په تربيه او تجهيز کې څه کار کړيدی خو مطلوبه نتيجه يې نده ورکړې. په ۲۰۰۷ م کې، په پښتني سيمو کې د فوج ۴۰ ٪ تښتيدلي وو او اوس دا رقم تر دغه هم ډير وو دا ځکه چې فوجيان خصوصاً پوليس فکر کوي چې په دغو سيمو کې د دولت سره همکاري کمه ده او ددوی تلفات ډير دي. دغه عامل هم امنيت کمزوره کړيدی.

د کابل حکومت شکايت کوي چې فوج او پوليس تر اوسه نه سمه تربيه لري او نه وسايل. مورږ د افغان فوج او پوليسو قوت او مؤثريت د امريکا رږغ راديو (۱۸ جون ۲۰۰۸) له دغه راپور څخه معلومولای سو چې وائي د امريکا په کانګرس کې د ملي امنيت او بهرنيو چارو د کميټې مشر (جان ټرني) د پنتاګون د راپور له مخې وويل چې په افغانستان کې د پوليسو ۴۳۳ يونټه دي چې هيڅ يو ئې هم پوره عملياتو ته تيار ندی؛ خو يوازې ۳ يونټه ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خارجي فوج په حمايت عملياتو ته زړه ښه کولای سي. د امريکا د بهرنيو چارو په وزارت کې د افغانستان د مخدراتو د کنترول مشر (تامس شوئچ) نيويارک ټايمز ته په ۲۷ جولاي ۲۰۰۸ م کې وويل چې پنتاګون او کابل باټې ولي چې باکفايته افغان اردو او ملي پوليس لري خو حقيقت داسې نه دی. ملي اردو د جنګ قابليت نلري او د خلاء د ډکيدو لپاره پوليس جنګ ته لېږل کيږي؛ هغوی هم د غه کار ته تيار ندي. کله چې واستول سي چې پريوه خطرناکه سيمه د دولت کنترول قائم کړي ډير تلفات ورکوي. په کابل کې د تيرکال د ثور د اتمې د جشن په واقعه کې خلکو وليدل چې افغان فوج او پوليس څومره د ډاډ وړ دي. خلکو وليدل چې عسکرو يو او بل ته وويل چې بګريز (تښته) او جنرالانو پر خپلو مډالونو لاسونه نيولي ځغستل او رئيس جمهور او وزيران يې خطر ته پرميدان پريښوول.

افغان فوج دا شکايت هم کوي چې ناټو دوی د جنګ لومړۍ کرښې ته بيائي او خپله شاته وي او پدې ډول يې د خپل سپر په توګه استعمالوي. که څه هم ماته په يوه ليک کې د انګليستان د نظامي قواؤ وزير د غه شکايت بيځايه بللی خو په هيلمند کې افغان عسکر اوس هم همدا ګيله لري. سربيره پردغه، فوج او پوليس د لږ معاش او هغه هم پر وخت د نه رسيدو څخه څو واره د راديو او تلويزيون له لارې شکايت کړيدی او وائي چې ځکه لوئې لارې نيسي، خلک او موټران شکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائي مطرح کړ او وبویل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګر د تشویش ځای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتړ نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره دلچسپي نه درلوده. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوښتل چې خپل کښینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو ته دا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوښته کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیوه. ولس ویل ښه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خو تاسې به ایا هغه څه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدي؟ نتیجه دا سوه چې انتخابات وسوه مګر د خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بیرته له حکومته خپل اعتماد د عدم همکارۍ په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پرهغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخباراتو د ادارې تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰ ٪ کنترول لري. ناظرین دا عدد هم مبالغه ګڼي او وائي څرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نو دا راپورئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه هم کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او دشکایاتو د اوریدو د ادارې مشر ښاغلي اسد الله وفاء په لومړی مارچ ۲۰۰۹ خبرنګارانو ته وویل چې د کندهار دولایت په ۱۷ ولسوالیو کې دولت یوازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ۳ ولسواليو کنترول لري او بس. هغه دا هم وويل چې پوليسو پر لويو لارو غيرقانوني پاټکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي. دغسې کم او داغي تسلط د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي.

ددې لپاره چې يو دولت خپل مشروعيت ته قانوني بڼه ورکړي پکار ده چې د خلکو اعتماد، قيادت ته احترام او د هيواد قوانينو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستګاه کې د بشري حقوقو د پايمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورواکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غوړيدنه، د افغان دولت ټولې هغه هلې ځلې چې د دغسې ملي اعتماد او درناوي لپاره يې کوي خنثی کړيدي. زورواکان او قاچاقبران نه يوازې په دولت کې لوئې رتبې او قوي لاسونه لري بلکه شخصي مليشې هم لري. هغوی د قانون د جوړېدو او د قانون د تطبيق کېدو په دواړو ارګانونو کې په قوت ناست دي او نه پرېږدي چې دولت امنيت تأمين کړي او د خلکو د ژوند بنه کولو ته توجه وکړي. دغه نارسائي چې په نتيجه کې ئې خلک پر دولت اعتماد بايلي دافغانستان دولت د عدم مشروعيت د جدي خطر سره مخ کړيدی. د افغانستان دولت دخپل مشروعيت او يا دموکراسۍ ادعا ترهغو نسي کولای ترڅو هغه مشهور جنايتکاران چې په نړيواله محکمه کې بايد محاکمه سويوای ازاد ګرځي، بريتونه تاووي، قدرت لري او خلک تهديدوي.

يو دولت هغه وخت د مشروعيت ادعا کولای سي چې د خلکو معنوي ارزښتونو ته وفادار وي او ولس مطمئن وي چې دولت د دغو ارزشونو د ساتلو او غوړېدلو لپاره کار کوي. مشروعيت يوازې پدې لاسته نه راځي چې دولت پر سيمه مسلط وي او يا په دولت کې يو شمير ماهر او تکنوکرات کسان راټول سويوي بلکه خلک بايد پدې قانع سي چې دا کسان د دوی دارزښتونو او غوښتنو درک لري او د هغو د تطبيق لپاره په اخلاص کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخارجیانو ډېره تکیه، د حکومت واکې ناروا ، غلو ، رشوتخورو ، ظالمو او بېدینو ته په لاس ورکول د افغان دولت د مشروعیت معنوي اړخ سخت تخریب کړیدی. بدون شک یو غیرمشروع حکومت کولای سي تریوڅه وخته د بهرنیانو په نظامي زور او مالي مرسته وچلیږي، پر ځینو سیمو کنترول ولري او یو لږ وډېر کار هم وکړي خو د خلکو درناوی او د هغو په نظر د حکومت کولو مستحق او سیدل بیا بله خبره ده.

د مشروعیت بل مهم عنصر ددولت لخوا د خلکو د سر، مال او عزت ساتل او د هیواد دقوانینو تطبیقول دي. خلک باید پدې معتقد وي چې یوازې دولت هغه مناسب قوت دی چې د حکومت کولو وړ او ددوی د اطاعت او همکارۍ په عوض کې ددوی سر، مال، عزت او ناموس ساتلای سي. افغان موجوده دولت په هیڅ وجه ددې قابل ندی چې د خلکو امنیت وساتي او حتی ددولت په داخل کې پرزوروواکانو قانون تطبیق کړي.

یو دولت دخپل مشروعیت د تثبیت لپاره باید د قوې د استعمال یوازینۍ مرجع وي. دولت نه یوازې باید خلک قانع کړي چې که کوم تصمیم نیسي هغه سم او دخلکو په ګټه دی بلکه داهم باید ثابت کړي چې دخپل هرتصمیم دعملي کولو توان لري او خلک د قوانینو په اطاعت مجبورولای سي او که ضرورت پېښ سي پدې لار کې مؤثره قوه استعمالوي. افغان اوسنی دولت د ارادې او د قوې د استعمال دغه انحصار نلري بلکه په هیواد کې ډیر نور قوتونه سته چې پر خلکو مسلط دي او د خپلو غوښتنو د تعمیل په لار کې د قوې د استعمال توان لري. دغه حالت ددولت مشروعیت ته لویه صدمه رسولېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعتبار وړ يو حکومت دداسې همفکره خلکو مجموعه ده چې د خپل هيواد لپاره ګډ اهداف او مشترکه ستراتيجي لري. ددې لپاره چې خپل تصاميم عملي کړي يو حکومت په ادارو کې کار پوهه، صادق او ددولت اهدافوته وفادار کسان استخداموي. په افغانستان کې داوسني حکومت غړي ګډ اهداف او مشترکه ستراتيژي نلري بلکه د متضادو عقائدو او خاصو منافعو څښتنان ددنيا له هرځايه راوستل سويدي. حکومت پوه او صادق کارکوونکي هم ډير کم لري. څرنګه چې افغان دولت معين اهداف نلري چې پرهغه ئې غړي راټول وي نو ځکه نامعلومو او متشتتو اهدافوته وفاداري بې مورده توقع ده. دغه سبب دی چې هر وزارت په حقيقت کې د يو زورواک پوسته، د يو تنظيم اډه او د يو قوم مسافرخانه ده. افغان دولت به ترهغو غير مؤثر او نامشروع وي ترڅو دا فاسد او نابکار عناصر په حکومت کې پر قدرت او دولت همداسې بېهدفه وي. کله څه هم په موجوده حکومت کې ځينې ښه عناصر سته خو د هغو شمير کم او حالاتوته مثبت بدلون نسي ورکولای. تاسې وګورئ چې د مخدره موادو دکښت، استعمال او قاچاق کار او دلويو لارو امنيت و مشهورو قاچاقبرانو ته سپارل سويدی. شخصي مليشو، د مخدره موادو له تجارته راولاړ اقتصادي توان، او دحکومت له مواقفو څخه سياسي استفاده، زورواکانوته په مجموع کې تردولت ډير قوت ورکړيدی. دغه قوت، عام ولس او ددولت کوچني مامورين پخپل اطاعت مجبوروي او ددولت مشروعيت ته نه جبرانيدونکي صدمه رسوي. پدې ډول ددولت مشروعيت له دننه سخت تخريب کيږي. د يو ولايت د والي له دفتره تصادفاً اته ټنه ترياک راوايستل سوه. کله څه هم هغه ددې پرځای چې مجازات سي ونازول سو خو هغه بيا هم ددغه تصادفي توهين په مقابل کې ناټو او حکومت ته پخپله سيمه کې لوی سردرد جوړ کړيدی او د دولت مشروعيت ته يې لويه ضربه ورکړيده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دولت خپل مشروعیت هغه وخت په خلکو منلای سي چې د خلکو سره خپلې وعدې عملي او پرخپل ځان هغه قوانین اول پلی کړي کوم چې د خلکو څخه یې د تطبیق غوښتنه کوي. که د دولت متنفذ غړي هغو قوانینو او مقرراتو ته چې پخپله یې جوړ کړیدي درناوی ونکړي، که دوی ځانونه تر قوانینو لوړ وګڼي او څوک ئې د خیانت په جرم محکمې ته کش نکړای سي نو خلک به بدون شک د دا سې دولت مشروعیت تر جدي سؤال لاندې راولي. لوی څارنوال عبدالجبار ثابت په وار وار پارلمان او میډیا ته ویلي دي چې یوازې کمزوري کسان محکمه کیږي او هغوی چې زور لري ازاد ګرځي بیله دې چې زه یې د نوم اخیستلو جرئت وکړم. ثابت وویل چې ماته هغه وخت ډیر مشکلات پیښ سول کله چې مې افشاء کړه چې د بلخ والي (عطاء محمد نور) یو جنګسالار دی، شخصي ملیشې لري، اساسي قانون ته احترام نلري او د جمهور رئیس امر نه مني. لوی څارنوال دا هم وویل چې د بلخ والي دا هم ورته ویلي وه چې دده بې مخکنۍ موافقې به د دولت هیڅ یو مامور پخپل ولایت کې پرې نږدي. عبدالجبار ثابت د هرات والي (حسین انوري) هم په ورته تورونو تورن کړ. دواړو والیانو لوی څارنوال د بلخ او هرات څخه منع کړ. رئیس جمهور هم د لوی څارنوال په قول دده حمایت ونکړ او پدې ډول د هغوی د دغو اعمالو د دولت مشروعیت ته شدیده صدمه ورسول. مشهور جنګسالار او د افغانستان د فوج لوی درستیز (رشید دوستم) څوک چې شخصي ملیشې لري، د افغانستان په پارلمان کې د شبرغان نماینده (فیض الله ذکي) ته هدایت کړی وو چې په ولسي جرګه کې کوم وزیر ته رایه ورکړي. وروسته معلومه سوه چې نوموړي د دوستم د هدایت پخلاف خپله رأیه استعمال کړیوه. رشید دوستم هغه په شبرغان کې د زرو خلکو په مخ کې راچپه کړ او ترهغو ئې وواهه چې په وینو لژند او بیسده سو.ددې لپاره چې حکومت پدې واقعه کې مداخله ونکړای سي او د واقعې په راز څوک خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسي، ښاغلی ذکي نږدې روغتون ته پرېښنودل سو بلکه رشید دوستم هغه پخپل شخصي هلیکوپتر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوئ لپاره واستاوه. هیچا د پارلمان ددې وکیل پوښتنه ونکړای سوای. سربېره پردغه، نږدې دوې میاشتې دمخه رشید دوستم خپل یو پخوانی مرستیال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وویشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري ارګ ته نږدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی څارنوال دحکم باوجود چا بندي نکړای سوای. برعکس، کرزي اکبر بای وروغوښت چې ددوستم سره تر دعوې تیر سه. په دغسې شرایطو کې چې حاکمان پخپله قانون تر پښو لاندې کوي نور به یې واحترام ته څه وهڅوي؟ هلته چې قانون او مجریان یې مظلوم نسي حمایت کولای دولت څه مشروعیت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعیت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقریبا غیر ممکن ده چې د خپل مشروعیت دټولو داخلي دښمنانو سره په یو وخت وجنګیږي لکه جنګسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنی مشکل او مسلح مخالفین. د افغان دولت اوسنی وضع هغه سخت ناروغ ته ورته ده چې د روغتون د شدید مراقبت په خونه کې بستر او د څو خطرناکه قوي ناروغیو په مقابل کې د ژوند او مرګ په کشمکش کې راګیر وي. که د نوموړي څخه د روغتون وسائل، اکسیجن او شدید مراقبت لیرې سي ډیر ژر به مړ سي. همدا راز که د اوسني حکومت له ساتني څخه اویا زره بهرني عسکر او د زرو ملیونو ډالرو پیچکاری لیرې سي ډیر ژر به سقوط وکړي. دغسې یو ناروغ دولت به ولس پخپل صحت او مشروعیت څنګه قانع کړي؟

ناټو کلي بمباریږوي چې خلک د حکومت په اطاعت مجبور او په مشروعیت یې اعتراف وکړي. د زور بیځایه او بیموجبه استعمال د خلکو د قناعت مؤثره وسیله نده. زور یو منفور دولت په یوه مشروعه مؤسسه نسي بدلولای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو حمایت باید د خلکو د زړونو د لاسته راوړلو له لارې حاصل سي نه د قوې په استعمال سره. یو شمیر د نړیوالو حقوقو ماهرین فکر کوي چې د تروریزم پرضد جګړه اوس د پښتنو دلوئې پرګنی، سره په جنګ بدله سویده چې نه یوازې ددولت مشروعیت ئې تر جدي سؤال لاندې راوستی دی بلکه دعام وګړني حقوقي سؤالونه یې راولاړ کړیدي.

دواشنګتن پست په قول (یکشنبه، ۱۸ نومبر ۲۰۰۷) ناټو، امریکا او دهغو افغاني ملګرو دطالبانو په نسبت افغان عوام ډېر وژلي دي. دناټو سرمنشي (جاپ دي هوپ شیفر) اخطار ورکړ چې دملکي خلکو زیاتیدونکې وژنه دخلکو په وړاندې دغربي قواؤ ملاتړ کوم چې ددوی په حمایت ورغلیدي کموي. د ملګرو ملتو دمؤسسې دسپتمبر ۲۰۰۷ راپور وائي چې هوائي بمبارۍ په افغانستان کې دانتحاري حملو اصل باعث او مشوق دی چې ډیر بیګناه خلک وژني، ولس دکابل دحکومت په خلاف دروي او مخالفینو ته لویه تبلیغاتي ګټه رسوي. حامد کرزي په وار وار ویلي دي چې دتروریزم پخلاف مبارزه باید زموږ په کلیو کې نه بلکه په پاکستان کې دننه وسي خو امریکایان یې نه ورسره مني او پدې ډول ئې دده حکومت دمشروعیت دیو جدي سؤال سره مخ کړی دی.

دکال ۲۰۰۸ د جولای په اوائلو کې امریکایانو دنورستان په ولایت کې د عامې سورلۍ دوه موټران بمبارډ کړل چې په نتیجه کې ئې ۲۲ ملکي کسان مړه او ډیر نور زخمیان سول. خلکو احتجاج وکړ. امریکایانو ویل دا ټول تروریستان او اشرار وه. ځائي حکومت دخلکو دشکایت دفشار په سبب سیمې ته هیئت واستاوه چې دهغه په نتیجه کې د نورستان والي تمیم نورستاني په دغه واقعه کې د عامو خلکو، ښځو او ماشومانو د وژلو تائید وکړ. ددغو اظهاراتو په سبا تمیم نورستانی له دندې ګوښه کړه سو او امریکایانو خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره بيا تکرار کړه چې دا ټول تروريستان وه (اريانا تلويزيون- ۲ جولای ۲۰۰۸). پدغسې يو حالت کې به د والي څه حيثيت وي او د خلکو په نظر به حکومت څه مشروعيت ولري؟

د نورستان تر واقعې دوې ورځې وروسته امريکايانو د شينوارو په هسکه مينه کې د واده ورا بمبارډ کړه چې په نتيجه کې يې ۴۸ تنه ښځې او ماشومان د ناوې او زوم په شمول شهيدان سول او ۳۴ زخميان يې د ننګرهار روغتونونو ته يوړل. امريکايانو اعلان وکړ چې دا ټول اشرار او تروريستان وه. د خلکو مظاهرو، جمهور رئيس کرزی مجبور کړ چې هغه کلي ته فاتحې او عذر ته ورسي په کوم کې چې دا غمناکه واقعه پيښه سوې وه او د غمځپلو سره غمرازي وکړي. خو امريکايانو خپل انکار ته دوام ورکړ چې دوی يوازې تروريستان بمبارد کړيدي. وروسته د کنړونو او نورستان شوری ګانو او د هسکې مېنې ولسوال خلکو او خبرنګارانو ته وويل چې امريکايان پخپلو دغو بيمسؤليته کړو پښتانه بغاوت ته هڅوي. دوی په سيمه کې د خپلو اهدافو د تحقق لپاره په افغانستان کې جنګ غواړي (اريانا تلويزيون ۸ جولای ۲۰۰۸). دغسې يو دولت به څه مشروعيت ولري چې د رئيس دولت خبره دده بهرني ملاتړي نه مني؛ هغه کسانو ته چې دی په عذر ورځي هغوی يې تروريستان بولي او که يو والی پر خپل ولس د پردو ناروا په روا تعبير نکړي په سبا ئې له دندې شړل کيږي؟

د هيواد په شمال کې چيرې چې د حکومت پخلاف علني جګړه نده روانه، خلک د زورواکو، د بشر د حقوقو د تيري کوونکو، د فاسدو حکومتي مامورينو او قاچاقبرانو څخه چې پر سيمه حکومت کوي او نړيوال ملاتړ هم لري سر ټکوي. پوليس پر لويو لارو خلک پدې بهانه شکوي چې معاش يې کم او هغه هم ډير وخت ندی ورکول سوی. د فساد سره د مبارزې د ادارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر عزت الله واصفي وائي چې "ترڅو د دولت لوړپوړي چارواکي قانون نه مراعاتوي اداري فساد به جرم ونه ګڼل سي. اصلاحات باید له لوړه پیل سي. که لوړپوړي چارواکي په ملیونو ډالره سوء استفاده کوي او څوک څه نسي ورته ویلای نو ته څنګه یو کوچني مامور ته ویلای سې چې ۴۰ ډالره مه اخله." دغسي یو حالت نه یوازې پر حکومت د خلکو اعتماد کموي بلکه په ټولنه کې نظم مختلوي او هیواد د بحران سره مخامخ کوي. پدې ډول د هیواد په جنوب، شرق او غرب کې خلک د امریکا او ناټو له بمباریو او د حکومت له اداري فساده په عذاب دي او په شمال کې ولس د فاسدو حکمرانانو او د غرب د ملګرو زورواکانو څخه په ژړا دی. دغه حالت د افغان دولت مشروعیت ته سخته صدمه رسولېده. ناټو باید پدې پوه سي چې د نظامي قوې استعمال ولو که کامیابه هم وی یوه مؤقتي چاره ده. که د خلکو حمایت نه وي د قوې دغه استعمال او عمراني هلې ځلې به څه نتیجه ورنکړي. اداري فساد تر ټولو ډیر د حکومت په ځان لوی افت او بلا ده چې عدم امنیت، بغاوت او د مخدره موادو مافیا تقویه کوي. اداري فساد هغه کسان هم ناراضه او بغاوت ته وهڅول چې په اول سر کې حکومت ته خوشبین وه.

حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م د شپیګل المانی مجلې ته ویلي وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړپوړی چارواکی (رشید دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو یو بهرنی هیواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودرېد او ایسته مي نکړای سوای. همداراز، د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) ولسمشر کرزي د هلمند د پخواني والي شیرمحمد اخندزاده پر سر له بریتانیې سره شخړې کړې دي. ولسمشر وایي چې د انګلیستان دوخت صدراعظم ټوني بلېر ورته ویل چې که چیرته د هلمند والي شیرمحمد اخنزاده له خپلی دندی لیري نکړي نو دی به خپل ټول عسکر له افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسي. د سنډې ټايمز ورځپاڼه له کرزي څخه په حواله ليکي چې شيرمحمد اخنزاده د انګريزانو د فشار له امله د ده له خوا ګوښه کړای شو که نه نو د هلمند لپاره يو مناسب والي وو. پروسږکال د افغانستان ولسي جرګې دوه وزيران (د بهرنيو چارو وزير سپنتا رنګين دادفر او د مهاجرينو د چارو وزير حاجي محمد اکبر ځاځئ) د بيکفايتۍ په تور سلب اعتماد کړل. له اوريدو جرمنيان پر دادفر ودريدل. دغه سبب دی چې هغه تراوسه خپلې دندې ته ادامه ورکوي او ځاځي چې بهرنی ملاتړ ئې نه درلود له وظيفې ګوښه سو. سږکال دوه نور وزيران (اسدالله خالد او صديق چکری) د ولسي جرګې لخوا رد سول خو غيرقانوني خپلو دندو ته ادامه ورکوي او ولسي جرګه يې د پوښتلو توان نلري. د شپيګل مجلې دا ادعاء هم کړيوه چې د افغان حکومت اکثره وزيران بهرنيو استخباراتو ته کار کوي. دغسې يو فاسد او لاسپوڅی دولت به د خپلو خلکو په نظر څه مشروعيت ولري؟

څلرم سؤال چې هرچا کاوه هغه په دولت کې د رشوت او اداري فساد وو.

جواب: د بون په کنفرانس کې امريکا د افغانستان حکومتي مقامونه او څوکۍ زورواکانو او غربزده ګانو ته د خدمت په مقابل کې د غنيمت مال په ډول وويشل؛ هغوي پخپل وار ورسپارل سوي وزارتونه او اداري خپلې قومي پوستې، د تنظيمونو اډې او د سوء استفادې مغازې وګرځولې. هغوی وزارتونه، ولسي جرګه او مشرانو جرګه، ولايتي جرګې، په مرکز او ولاياتو کې دولتي اداري ټولې پخپلو خپلوانو، حزبي وتنظيمي ملګرو او وفادارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیله دي چې د چا لیاقت، کفایت او اهلیت په نظر کې ونیسي ډکې کړې. که څه هم ځینې ښه خلک په کار وګومارل سول خو د هغوی شمیر ډېر کم او مؤثریت ئې ډېر لږ دی. همداراز، ځینې غربي هیوادونو لکه ایتالیا کوښښ کړیدی چې د افغانستان قضائي نظام اصلاح کړي خو تراوسه دا مهم ارګان له اداري فساد ، د زورواکانو له اثر، د مسلکي قاضیانو له کمی او د قاضیانو د امنیت د نه تأمین سره مخ دی. نوځکه دا مهمه اداره اوس ببطرفه نده او عدالت نسي تأمینولای. د امنیت د لوی رئیس په قول عدلیه د دولت د نورو ارګانونو سره هماهنګه نده نوځکه امنیت لکه څنګه چې پکار دی نسي منځته راتلای. په پلازمېنه کابل او ټول هیواد کې د زورواکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو، رشوتخورو او اداري مفسدینو بیله کومې ویرې سرشاره ګرځیدل د دولت مشروعیت او دموکراسي دواړه سخت متضرر کړیدي.

ډیر وزیران، والیان او رئیسان علاوه پردې چې شخصي ملیشې لري إن جی أو ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسې هم لري چې هغه پیسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته راځي پخپلو جیبو کې واچوي. دوی په هرخارجي قرارداد کې خپله ونډه هم لري. یو وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰۰ ډالره په میاشت کې معاش لري چې د هغه وزارت یو سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. د مالیې وزیر انوارالحق احدي اریانا تلویزیون ته وویل چې معاش یې په میاشت کې ۲۰۰۰۰ ډالره اویوه بهرنۍ اداره ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پیدا او تقویه کوي. پخوانی داخله وزیر علي أحمد جلالي وائي چې ۴ وزیران او ۱۳ والیان مستقیماً د مخدره موادو په قاچاق او اداري فساد کې د کرزي د وروڼو په شمول لاس لري. کله چې د کرزي څخه د جلالي د دغه ادعاء پوښتنه وسوه هغه په ډیر عصبانیت دغه ادعاء رد کړه او جلالي ئې په دروغو او فساد

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورن کړ. په دولت کې د اداري فساد ښکاره او د شرم نمونه داده چې د فساد د مخنیوي د اداري مشر ښاغلی عزت الله واصفي په عام محضر کې (اریاناتلویزیون ۱۷- اپریل ۲۰۰۸) لوی څارنوال ښاغلی عبدالجبار ثابت په رشوت او سوء استفاده متهم کړ. لوی څارنوال پخپل وار عزت الله واصفي په رشوت او اختلاس تورن کړ او ویویل چې زما سره کره اسناد دي چې کله چې واصفي په فراه کې والي وو سوء استفادې کړیدي. دواړو ادعاء وکړه چې موضوع به محکمې ته محول کوي. حکومت تردې حده شوړیدلی، اداري فساد تردې حده رسېدلی او قیادي جبن تردي حده مستولي دی چې د جمهور رئیس لومړي مرستیال ضیاء مسعود ادعاء وکړه چې ددولت لوړ پوړي چارواکي د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري. کله چې د رئیس جمهور څخه ددې ادعاء په باره کې په اوله د اکتوبر ۲۰۰۷ م پوښتنه وسوه هغه په ډیر طنزیه ډول وویل چې که جرئت لري نومان دې ئې واخلي. یعنې سته خو مګر د نومانو د اخیستلو جرئت په چا کې نسته. عبدالجبار ثابت ادعا وکړه چې وکرزي ته یې د شلو لوړپوړو قاچاقبرانو او رشوتخورو نومان ورکړه خو کرزی دی دهغوی له تعقیبه منع کړ. د لوړپوړو رشوتخورو، قاچاقبرانو او مفسدینو د نومانو د اخیستلو جرئت نه په وزیر، نه د رئیس جمهور په مرستیال او نه پخپله په رئیس جمهور کې سته. دامریکا خارجه وزیره (هیلری کلنتن) وائي افغانستان یو تاریاکي دولت دی چې کمظرفۍ او په لویه کچه اداری فساد فلج کړیدی. ځینې معتبر منابع وائي چې له څه وخته راهیسې امریکا ئي وسله دکابل دفوج او پولیس لخوا پر مخالفینو خرڅیږي. دفساد دیو بل اړخ په باره کې دښار جوړولو وزیر انجنیر یوسف پښتون ادعاء وکړه چې "هیواد اوس د مځکو او مخدره موادو د مافیا په لاس کې دی". اداري فساد تردې حده اوس رسیدلی دی چې د کرزي ملاقاتونه خرڅیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي کرزي په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پرخپلو یوشمېر وزیرانو او د پارلمان پرغړو تور ولګاوه چې له خپلو دندو څخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي. ده وویل چې دا ناروغي اوس دومره پراخه سوې ده چې دهیواد دبیاودانولو مخ یې نیولیدی. کرزی پداسې حال کې چې قهرېدلی معلومېده وویل چې "دعادي افغان ژوند ورځ په ورځ خرابیږي پداسې حال کې چې حکومتي مامورین یوازې پدې فکر کې دي چې څنګه خپله شخصي دارائي ډېره کړي. پدې نظام کې لوړپوړو چارواکو هرڅه پیدا کړل – پیسې، ډېرې پیسې. – خدای په پوهیږي چې ترحد ډېرې یې ټولې کړې. زموږ دحکومت دلوړپوړو مامورینو په پیسو دنړۍ بانکونه ډک دي. لوکس قصرونه، نه یوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته ټول زموږ دحکومت او دپارلمان دغړو دي؛ هریوئې درې څلور کورونه په بیلو بیلو هیوادونو کې لري". دحیرانتیا او پریشانۍ خبره داده چې کرزی په هرڅه پوهیږي او اعتراف کوي خو داصلاح لپاره یې هیڅ او یا ډېر کم څه کوي. دجمهور رئیس سلاکار اسدالله وفاء په لومړی مارچ ۲۰۰۹ کې وویل چې په کندهار کې د بیاودانولو کار ددولت د مامورینو د اداري فساد په وجه وروسته پاته دی. دغسې یو حالت پر حکومت او پولیسو د خلکو اعتماد کم کړیدی چې نتیجتاً ئې امنیت ته لویه صدمه رسولې ده. دغه حالت، ولس پرحکومت ډېر بې باوره کړیدی او په ځان کې دتنفر او انزجار تومنه شاربې.

نړیوالې ټولنې او افغان حکومت له اولې ورځې خلکو ته وعدې ورکولې چې امنیت به تأمینوي، سم او مؤثرحکومت به راولي او دهیواد بیا رغونه به کوي. افغانانو دوی ته کافي وخت ورکړ او لازمه همکاري یې ورسره وکړه ترڅو دوی خپل تعهدات پرځای کړي خو متأسفانه تراوسه هیڅ یو له دغو تعهداتو عملي نسو. او حتی داسې هم ونسوه چې پر سمه او صحیح خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدمونه اينبوول سويوي څو دهغه په برکت هيواد ورځ په ورځ د ارامۍ او سوکالۍ خواته تللی وای. افغانانو د کرزي څخه د اداري فساد د ريښو ايستلو ډيره توقع نه درلوده داځکه اداري فساد په ډيرو هيوادو کې سته. خو دده څخه يې دا توقع وه چې د ابتدائي عدالت د تأمين په منظور د بدکارو ، زورواکانو ، قاچاقبرانو ، د بشر دحقوقو دپايمالونکو ، او سوء استفاده کونکو ملاتړ ونکړي او دهغو کسانو مخ ونيسي چې بهرنۍ مرستې پخپلو جيبونو کې اچوي او نه پريږدي چې خلکوته ورسيږي. د حکومتدارۍ او عدالت ددغه بسيط عنصر کمزوري او په ډيرو ځايو کې نه موجوديت ددې سبب دی چې خلک د حکومت دفاع ونکړي او مخالفينوته لار او حتی ځای ورکړي او يا حداقل بېتفاوت پاته سي. کله ددولت وزيران او عاليرتبه مامورين شاهدي ورکوي چې دکابينې غړي، واليان او د رئيس جمهور کورنۍ او نژدې خپلوان په قاچاق او فساد کې اخته دي او بيا هم امريکا او نړيواله ټولنه يې بېدريغه مرسته کوي؛ کله د رئيس جمهور مرستيال شاهدي ورکوي چې دده د حکومت لوړپوړي چارواکي مفسدين دي او دی يې دنيولو او حتی نوم اخيستلو توان نلري خو بيا هم ټوله غربي نړۍ دهمدې مفسدينو ترشا ولاړه ده افغانان به دداسې يوه بې کفايته حکومت او له داسې بهرني حمايت څخه د خير څه توقع ولري؟

دکابل حکومت څخه به دچا د سم کار څه توقع وي چې مشر يې د شپيګل مجلې سره په يوه مرکه کې وائي (افغان رساله- مئ ۲۰۰۸، ص ۳) چې نړيوالې ټولنې ټول هغه غله او جنګسالاران چې له طالبانو تښتيدلي وه بيرته راوستل او په حکومت کې يې شامل کړل. کرزي وويل چې ډير بهرني هيوادونه دجنګسالارانو سره تار لري او اوس هم هغوی ته پيسې ورکوي او ملاتړ يې کوي. همدا بهرنيان دهمدې جنګسالارانو او ټوپکيانو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعسکرو او پولیسو کار اخلي. کرزي وویل چې "دنړیوالې ټولنې ځینې غړي زمور د ځینو فاسدو خلکو او مامورینو سره تړاو لري او دهغو څخه استفاده کوي. دمثال په توګه دبین المللي ټولنې یوه غړي هیواد دافغانستان په یوه برخه کې یوقوماندان ته دهغه دوفادارۍ په خاطر پیسې او مځکه ورکړېده.ایا زه (کولای سم) هغه محکمې ته راکش کړم؟"

دسترې محکمې دعالي شورئ غړي قاضي بهاءالدین بهاء اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې د حکومت ډیر وزیران، دهغوی معینان او د دوائرو رئیسان د سترې محکمې لخوا په رشوت او اداري فساد محکوم سویدي خو څوک ئې نسي بندیان کولای. دغسې یو نظام به چې شریعت او قانون یوازې پرکمزوره تطبیق کیږي او زورواکان ترقانون لوړ او سرشاره ګرځي دخلکو اعتماد څنګه خپل کړي؟

د اوضاع ډیر څیړونکي پدې عقیده دي چې مخالفین نسې کولای ناټو په زور ماته کړي. خو بیله شکه اداري فساد ، بیعدالتي او قاچاق به ئې حتمي ماتې ته ورټیله کوي او عمر به ئې ورلنډوي.

پنځم سؤال د مخدره موادو د تولید وو.

دغربي نړۍ پالیسیو افغانستان په یوه تاریاکي هیواد بدل کړ څو دغرب په بازارو کې د مخدره موادو تقاضا ته جواب وویل سي. دامریکا خارجه وزیره افغانستان یو تاریاکی دولت بولي. په افغانستان کې د تریاکو تولید له ۱۸۰ ټنه په ۲۰۰۱ کې چې هغه هم د بدخشان په یوه محدوده ساحه کی کرل کېده و ۲۵۰۰ ټنه ته په ۲۰۰۷ کې ورسید. اوس تاریاک تقریبا ۴۰٪ د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناخالصو ملي عوايدو (۳،۱بليون ډالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشكيلوي. ددغو ترياكو بيه په امريكائي بازاركې ۴۳۰ بليون ډالره ده چې افغانانو ته يې يوازې ۷،۰۰٪ (۳ بليون ډالر) رسيږي. متباقي ۴۲۷ بليون ډالره يې د اروپائي او امريكائي سوداګرو په جيبو كې لويږي. څېړونكي پدې عقيده دي چې مخدره مواد، د حكومت اداري فساد، د مخالفينو فعاليت، برمته نيول او په بيلو شكلونو د خلكو تهديد، ددولت په اداري دستګاه كې دزورواكانو نفوذ او جنايتونه دا ټول يوله بله ټينګې اړيكې سره لري. د مخدره موادو كاروباركونكو ددولت په اداري، مالي او عدلي نظام، انكشافي پلانونو، حكومتدارۍ او اعمار مجدد كې كافي نفوذ كړيدی. د مخدره موادو په پيسو او دغرب په ملاتړ، زورواكان شخصي مليشې ساتي او ددولت د قانون جوړولو او تطبيق كولو ارګانونو ته اوامر صادروي. په تيرو څو كالو كې د مخدره موادو دكښت او قاچاق د له منځه وړلو لپاره ټول پلانونه او فعاليتونه ناكام سويدي. د سينلس مؤسسه ادعاء كوي چې امريكا او نړيوال د مخدره موادو د كښت او قاچاق په مخنيوي كې ناكام دي. افغانانو ته كار او دعائدو كومه بله منبع نسته نو ځكه مجبور دي ترياك وكري. د بلخ والي عطاء محمد نور د اريانا تلويزيون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په يوه مركه كې وويل چې نړيواله ټولنه او دكابل په حكومت كې مؤثرې حلقې په افغانستان كې دترياك كښت تشويقوي.

د ۲۰۰۷ م كال د اپريل په سر كې زه (ددې كتاب ليكونكی) وطن ته تللی وم اوهلته مې ددې ټولو عناصرو ائتلاف خپله وليد. په كوئټه كې مدرسې خالي وې او ټول طالبان افغانستان ته د كوكنارو د نيښ وهلو لپاره تللي وه دا ځكه له قديمه نيښ وهل دطالبانو كار دی. په افغانستان كې عسكرو او ددولت كم رتبه مامورينو هم دسهار لخوا تر رسمياتو دمخه نيښ واهه دا ځكه معاشونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې کم وه او د تریاکو په کښت کې یې دیوې میاشتې په خوارۍ د ټول کال د دولت معاش برابرولای سوای. د طالبانو قوماندانانو خپل زکات ځینې اخیست. د دولت اکثره عالي رتبه ماموړینو یا پخپلو مځکو خاشخاش کرلې وه او که ئې مځکه نه وه بیا دوظیفې ترڅنګ د تریاکو په تجارت مصروف وو. د داخلي او خارجي قاچاقبرانو خو پدا زندګي وه او حتی خارجي عسکر هم د دغه سخې بوټي څخه بې برخې نه وه. پدې ډول خاشخاشو خپل د کرم سایه پر ټولو غوړولې وه او دوست او دښمن یې په یو سنګرکی سره کښېنولی او یو وسیع ائتلاف ئې په جوړ کړی وو. که دولت یا ناټو د تریاکو د له منځه وړلو لپاره کومه عملي هڅه کړې وای نو ټولو به ئې په ګډه مقابله کړې وای چې دا د کابل دولت ته یو لوی ګواښ کیدای سوای چې نه کرزي غوښت، نه امریکایانو او نه ناټو. ازادی راډیو ته په ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م یو بزګر وویل چې ماته یو قوماندان چې په پارلمان کې دیو وکیل ملاتړ ورسره دی وویل چې که غواړې تاریاک دی مات نسي نو پیسه به راکوې. د کوکنارو د تولید د کنټرول او هم په دولت کې د اداري فساد د مخنیوي لپاره نه یوازې د حکومت او د هغه د بهرني ملاتړو ترمنځ مشترکه ستراتیژي نسته بلکه کومه یوه چې سته هغه ددې دواړو ادامه او تقویه ده. د امریکا او ناټو په نظر اول باید طالبان مات سي او وروسته بیا تریاکو او اداري فساد ته توجه وسي خو زه وایم دا وروستۍ دواړه داسې لوئې بلاوې دي چې هم به افغانان وخوري او هم به اشغالګران. پخپله په افغان دولت کې هم د تریاکو د کښت د مخنیوي پر سر ګډ موقف نسته. یو شمیر ماموړین وایي چې څرنګه چې په تیرو دیرشو کلونو کې جنګونو د بزګرانو داوبولګولو نظام خراب کړیدی، د غنمو او پنبې اصلاح سوی تخم نلري، کیمیاوي سره نه وررسیږي او په اسانه شرایطو د کښت لپاره پور نه ورپیدا کیږي نو ځکه بزګران مجبور دي چې تریاک وکري. دنیا باید مرسته وکړي چې د بزګرانو دغه مشروع غوښتنې ترسره سي. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني بيا حتی د وزيرانو په سويه وائي چې نه، خاشخاش خلک له مجبوريت اوغريبۍ نه کري بلکه ډيرې پيسې جوړوي. همداراز، حامد کرزی دخاشخاشو پرکښت د هوا له لارې دزهرياتو دپاشلو شديد مخالف دی خو لومړی مرستيال يې بيا په شدت طرفدار دی.

دامريکا په خارجه وزارت کې دافغانستان لپاره دترياک دکنترول پخوانئ لوی مسؤل تامس شوئچ دنيويارک ټايمز سره په يوه مرکه کې (۲۷ جولای ۲۰۰۸) وئيلي دي چې په افغانستان کې دتارياک دکښت دملاتړ په منظور دافغان دولت دلوړپوړو فاسدو چارواکو، ډارنو اروپائيانو، دپنتاګون تنګنظرو فوجيانو او طالبانو يو نامطلوب ائتلاف جوړ دی. او ترڅو دا ائتلاف وي دا بوټي به غوړيدلي پاته وي. ناټو او زموږ وزارت دفاع د کوکنارو پرضد د عملي اقدام مخالف دي؛ برتانويانو په هيلمند کې خلکو ته ويلي دي چې دوی په تارياکو غرض نلري. افغان حکومت وايي چې بزګران خاشخاش له غريبۍ کري خو ملل متحد بيا وايي چې نه داکار له مستۍ کوي. پدې ډول دتارياکو دکښت دمخنيوي لپاره هيڅ مشترکه ستراتيژي نسته. دامريکا ددفاع وزير رابرټ ګيټس وکانګرس ته په ډسمبر ۲۰۰۷ م کې وويل چې موږ په افغانستان کې دکوکنارو د له منځه وړلو لپاره واضحه ستراتيژي نلرو. تامس شوئچ وائي چې که طالبان لدې کښته ګټه اخلي نو کرزی او دولت يې هم ډيره اخلي. دکرزي په حکومت کې بيساری اداري فساد ددې سبب سوی چې قاچاقبران په ازاده خپل کار وکړي او که احياناً ونيول سي رشوت ورکوي او خوشی کيږي. عبدالجبارثابت ماته ويليدي چې ما دشلو لوړپوړو چارواکو نومان چې د مخدراتو کاروبار کوي او په اداري فساد اخته دي کرزي ته ورکړل چې بايد تعقيب سي خو زه هغه لدې کاره منع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړم. د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) دیوه والی له کوره نهه ټنه تاریاک راوایستل سول خو چا ترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ځینو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هیلمند تر انقلاب پخوا هم کرل کیده خو البته په ډېره لږه پېمانه. مثلاً په ۱۹۷۵ م کې په هیلمند کې ۲۲ ټنه تاریاک اخیستل سویوه او په ۲۰۰۷ م کي ۲۵۰۰ ټنه. پخوا بهرته د تاریاکو د قاچاق یوازنۍ لار ایران وو چې زموږ د غربي سرحداتو څخه او یا د پاکستان له لارې ایران ته او له هغه ځایه یوروپ او امریکا ته تلل. دلومړي ځل لپاره وشمال ته د تریاک د قاچاق لار روسانو د افغانستان د اشغال په وختکې خلاصه کړه. کله چې روسانو پر افغانستان یرغل وکړ او پخلاف یې د افغانانو مقاومت شدید سو. نو د مقاومت د ځپلو، د خلکو د خپلولو او خپل ګوډاګي حکومت ته د وسیع حمایت د حاصلولو په منظور به دوی تر خپل کنترول لاندې سیموکې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلو وفادارو ملېشه قوماندانوته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه مامورینو ته د مخدراتو د قاچاق امتیاز ورکاوه. مجاهدینو هم د تاریاک کرل نه منع کول داځکه دوی دولت نه وو او دا یې د ځان مکلفیت نه باله. له بلې خوا روسانو ددې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوښ وساتي د نشئي موادو پر نه استعمال او ددوی لخوا ئې پر نه وړلو ټینګار نه کاوه. د روسیې د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به یې وخت پوره سو او کورته به تلل نو د ځان سره به یې څه مخدرات هم وړل. هغه به په دننه روسیه کې ښه پیسه ورجوړه کړه او دوی او کورنۍ به یې خوښ سول. روسانو غوښته چې خپل عسکر لدغه لارې و افغانستان ته په تللو تشویق کړي. پدې ډول روسانو د خپلو عسکرو لخوا د مخدره موادو پر وړلو سترګې پټولې. روسي عسکر په عسکري الوتکوکې تلل او نه تلاشي کیدل او تقریبا په ازاده او اطمنان ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکاروبار کاوه. پدې ډول دافغانستان په تاریخ کې د تاریاکو دقاچاق لار وشمال ته روسانو خلاصه کړه او تراوسه دا لار ښه فعاله ده. له افغانستانه د روسانو دوتلو څخه تراوسه د افغانستان سره د تاجکستان پرسرحد لس زره روسي عسکر پراته دي او ډېر واره روسي عسکر حتی جنرالان یې دمخدره موادو په قاچاق تورن سویدی. همدا تور اوس افغانان پر امریکا او ناټو او دهغو پرعسکرو لګوي چې دروسانو پرپله روان دي. ملل متحد هم وایي چې له تاریاکه دهیروئینو دجوړولو فابریکې په افغانستان کې بهرنیان چلوي او ضروري کیمیاوي مواد یې له بهره ورته راځي خو مخ یې نه نیول کیږي (اریانا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنیو مرستو د مؤثریت وو.

د جرمني دبون په کنفرانس کې د غرب ظاهراً تلاش دا وو چې افغانستان داسې یوحالت ته راولي چې بیا د تروریزم د تربیې مرکز نه وي نوځکه یې د اساسي قانون، انتخاباتو او د قضاء داصلاح لپاره یو پروګرام تصویب کړ. او کابل ته یې نړیوال فوج د کابل دحکومت د ساتلو او ددغه پروګرام دعملي کولو لپاره واستاوه. په غیرنظامي برخه کې د بون دکنفرانس غوښتنه داوه چې افغانستان یو مستقر هیواد وي چې دګاونډیو سره په سوله کې ژوند وکړي، دخلکو نماینده حکومت ولري، مؤثر فوج ولري، ټول مهاجر بیرته خپل هیواد ته ستانه سي، هیواد بیا اباد او اقتصادي وده یې یقیني سي. داقرارداد د ملګروملتو دمؤسسې دامنیت شوری پخپل ۱۳۸۲ مه پریکړه کې هم تائید کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه پـه ځیـر وکتـل سي پسـله تقریبـاً اتـه کالـه نړیوالـو خپلـې کـړې وعـدې ډیـرې لـږې پـوره کړیـدي. تراوسـه تـر اتلس بلیـون ډالـره ډیـر افغانسـتان تـه د بیـا ابادیـدو لپـاره راغلیـدي. خـو ډیـر لـږیـې خلکوتـه رسیدلي او د هغـوی پـه روزمـره ژونـد کـې ئـې ډیـر کـم مثبـت تغییـر راوسـتی دی. البتـه ددیـرش کـالـو خرابـۍ پـه ۷ کـالـو کـې ټـول نسـي سـمیدای خـو د افغانـانـو غوښـتنې ډیـرې سـاده، بسـیطې خـو واقعـي وې یعنـې د ژونـد د لومړنیـو ضـروریاتو درلـودل. حکومـت او نړیوالـو نـه یـوازې د افغانـانو سـره ددغـو بسـیطو غوښـتنو پـه پـوره کیـدو کـې مرسـته ونکـړه بلکـه ددغـو بسـیطو او لومړنیـو غوښـتنو دزیربنـاء د تـرمیم لپـاره یـې هـم ډیـر لـږ کـار وکـړ. کـه څـه هـم نړیوالـو پـه افغانسـتان کـې پـه ځینـو سـاحو کـې څـه سیاسـي بریـاوې درلودلیـدي لکـه دجمهـوري ریاسـت، ولسـي جرګـې، ولایتـي جرګـو انتخابـات، تعلـیم او تربیـه، مخـابرات، نشـرات، فـوج، پـولیس، قضـاء، روغتیـا او دکلیـو پراختیـا خـو غیـر مـؤثر او فاسـد حکومـت، ډیـره بیکـاري، پـه بهرنیـو مرسـتو لګولـو کـې تشـتت او فسـاد، د نـاټو پـر ښـه نیـت شـک او عـدم همږغـي دغـه بریـاوې خنثـی کړیـدي. حتـی بـاخبره منـابع پـدې عقیـده دي چـې امریکـا او انګلیسـتان ترجنـګ وروسـته افغانسـتان لپـاره هـیڅ سـتراتیجي نـه درلـوده. دانګلیسـتان صـدراعظم تـونی بلیـر پـر افغانسـتان پـر ۷- اکتـوبر ۲۰۰۱ دحملـې امـر وکـړ بیلـه دې چـې دخپلـې کـابینې لـه نـژدې وزیرانـو سـره مسـئله جـدي مطـرح کـړي (جـان کیمپنـر، ص ۱۲۹). دملګـرو ملتـو دمؤسسـې دمسـؤلینو پـه قـول پـه بـون کـې (لـه یـوې خـوا) دملګروملتـو اداره بیواکـه وه (اولـه بلـې خـوا امریکایـانو داسـې اسـتعمال کـړه چـې اصـولي کـردار یـې ادا نکـړای سـوای). شپږمیاشـتې وروسـته داضـطراري لـویې جرګـې پـه وختکـې یـې هـم ونکـړای سـوای چـې کابـل دبـون دفیصـلې مطـابق لـه شخصـي ملیشـو پـاک کـړي. دامریکـا دوخـت دجنـګ وزیـر (دونالـډ رمزفیلـډ) دشـمال ائـتلاف پـه لاس دطالبـانو وژلوتـه دومـره اړم وو چـې نـه یـې غوښـتل دغـه ملیشـې مهـار او ددولـت پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي پروسه کې منسجم سي. ایساف پر دغو ملیشو واک نه درلود بلکه موازي یې کار ورسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خو د ملیشو د ظلم، تجاوز او جنګي جرائمو مخ یې نه نیوی. رمزفیلډ پرې ټینګ وو چې ایساف خپل تسلط پرټول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې ملیشې د دولت پر امنیتي اورګانونو، دولتي دارائي ګانو او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي. نړیوالې ټولنې هم بیله دې چې دافغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر وکړي د خپلو إن جي أو ګانو او قراردادیانو په لاسونو د زرو ملیونو ډالرو مصرفول په موهومي سنجش پیل کړل. په نتیجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د ناټو د هیوادو مهم سیاسي و نظامي مقامات لکه د انګلیستان پخوانی سفیر... د انګلیستان پخوا اشخاص، د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادیه، سینلس او ډیر نور نړیوال کارپوه شخصیتونه او اداري په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجراآتو قانع ندي. حتی دافغانستان د جمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروري ۲۰۰۹) چې: "اوسنی حکومت ناکام او له درغلیو ډک دی، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې دځان په ګټه کار وکړي او د جوزا له لومړۍ نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي."

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصادئي پرهمدې سکتور ولاړ دی. د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه ویاله او کانال پاک او یا ترمیم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یا حتی ترمیم سوېده. یوازې یوڅو وړې پروژې د پی ار تېي لخوا ترلاس لاندې نیول سوې دي چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغاني بزګرانو ته ډیر کم د کرنې تخم او وسایل او حتی زراعتي او مالداري پور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کرلوته موقع ورکول دي. څرنګه چې کرنې او مالدارۍ په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه لیدلې ده د نړیوالې ټولنې څخه دا توقع وه او ورته ښه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړی وای. د ارزانه او خواریکښ کارګر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائي موقعیت له بلې خوا چې د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، غربي اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجي پانګوال ښه تشویقولای سوای. خو داکار ونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې ډېرې پاکې اوبه یې په هره دره کې سته او ډیرځایونه دبرېښنا لوی او واړه بندونه جوړیدای سي او ترخپل ضرورت زیاته برېښنا بهرته صادرولای سي اوس د برېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو ملیونو ډالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره سره د کابل د ښار د اوسیدونکو نیمائي برېښنا نلري. په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملیې سوکه والی، د حکومت بېعدالتیو او د ناټو بمباریو خلک اړ کړیدي چې یا پاکستان یا ایران ته کډه وکړي او یا دځان دحمایت او امرار معیشت لپاره د زورواکانو او یا طالبانو سره یوځای سي. د بهرنیو مرستو دغسې عدم مؤثریت ددولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسۍ په چارو کې پاریس میشته یوه نړیواله مشورتي اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکي چې کابل او نړیوالې ټولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکررې وعدې د افغانانو سره تر سره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې څه مثبت بدلون نه ویني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدی. خلک سؤال کوي چې بلیونونه ډالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چیرې تللي دي. له بده ایو هیوادو څخه افغانستان ته تللې مرستې غیرمنسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اوس د استدلال په یوه داسې دائره کې راګیر دی چې امریکا او ناټو وائي امنیت د کار او پرمختګ لپاره شرط دی. خو ډیر افغانان پدې عقیده دي چې کار، بیا ودانول او پرمختګ په افغانستان کې امنیت راوستلای سي. که عامو خلکو ته کار پیدا، بیا ودانول پیل او انکشاف یقیني سي د خلکو اعتماد به پر حکومت اعاده او په ملاتړ به یې راووزي. ځوک به بیا خپل نازولی زوی یو فاسق او ظالم جنګسالار ته نه سپاري او دهغه د اقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا دمخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوی به پخپلو سیمو کې دحکومت ضد عملیاتو ته پرینږدي. چریکي جنګ بې دولس له ملاتړه ممکن ندی؛ که ولس خپل سي چریکي جنګ به څنګه ادامه پیدا کړي او بریالی سي؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادي حالت دڅرنګوالی وو.

اصلي امنیت د خلکو د زړونو په لاسته راوړو کې دی. که څوک په افغانستان کې امینت، دموکراسي، پرمختګ او سوکالي غواړي نو باید په اقتصادي ساحه کې کامیاب کار وکړي. تجربې ښوولېده چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. دلته سکندر خپل سرزوره سر خوړلی دی، دانګریزانو پزه چې پرپا چاهي یې لمر نه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې ددنیا دتسخیر خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانه ده. راسئ سرچپه ئې عملي کړو چې دټولو پکښې خیر وي او هغه داچې سیاسي حل ته موقع ورکړو او دهیواد اقتصادي بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په ښکیلاک او زیبښاک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادي سوکالۍ کې وپلټو. داځکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازماني او اقتصادي دی نه نظامي. تر یولک زیات داخلي او خارجي لښکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو وسلو مجهز دي او بیله اټومه د هیڅ ډول تخریبي وسلې د استعمال څخه یې دریغ هم ندی کړی اتو کالو کې ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شوړیږي دا ښئي چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سیاسي رغاوي حل کیدای سي.

سره لدې چې ډیر غربي ستراتیجستان ښائي موافق نه وي خو زموږ باور دادی چې په افغانستان کې بیکاري او بغاوت مستقیماً سره متناسب دي. که خلکو ته کار پیدا سي او ولس په یو ګوله موړ سي دا به د حکومت اعتبار ډیر او هغه ته به مشروعیت ورو بخښي. خلکو ته کار پیدا کیده به د زوروا کانو زور او به کړي او ډیر لږ خلک به وي چې د یو جنایتکار او جنګسالار توپک په غاړه کې واچوي او دده لپاره خپل هیوادوال مړه کړي او یا ځان قربان کړي. څوک چې ډیر مجبور نه وي په اسانه نه حاضریږي چې ځان مړ، مور بوره او خپل اولاد یتیمان کړي. د کسب و کار موجودیت د غه مجبوریت له منځه وړي. د کابل حکومت او نړیوال ټولنه پدې کې ناکام سوي دي چې عامو خلکو ته د کار زمینه مساعده کړي، مالي او پولي پاړسوب کښته، کرائي او نرخونه کنترول او د خوار او بډای ترمنځ د ژوند د سطح تفاوت کم کړي. همدا راز دوی بریالي نسول چې په اصطلاح د خارجي متخصصینو لښکر را کم او په زرو د چور اِن جي أو ګانې تر کنترول لاندې راولي. دوی ونه توانیدل چې د ملیارډونو ډالرو او د خارجي ماهرانو د یو لوی فوج په درلودلو سره بیا هم د خلکو پر ژوند یو مثبت اثر وکړي. دغه نامطلوب حالت، د بیکارانو یو لوی لښکر د دولت او خارجیانو څخه دخوابدو کسانو او مخالفینو سره یوځای کړېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملاتړ ترلاسه کړي، دحکومت بهرني ملاتړو په بهر کې افغان مهاجرین پخپلو غوړو وعدو وهڅول چې خپل وطن ته ستانه سي. د دغه نړیوال پراخ تشویق په اساس ملیونونه افغان مهاجرین له پاکستان، ایران او نورو هیوادو څخه افغانستان ته ستانه سول بیله دی چې نړیوالو په افغانستان کې ددوی د کور او کار غم خوړلی وي. تیرو دیرشو کلونو جنګونو او مهاجرت دهغوی کورونه پخپلو سیمو کې خراب، کښت و کروندې ویجاړې او کاروبار مختل کړیدی او دراستنیدو پروخت هم چا مرسته ورسره ونکړه نو له ناچاره یې لویو ښاروته دډالرو دباران او د کار دپیدا کیدو په هیله مخه کړه. په لویو ښارو، خصوصاً کابل کې، دنفوس دغه زیات تراکم او پراخې بیکارۍ دحکومت پر کمزورو اوږو یو بل درونـد پېټــی ور زیات کـړ او ددولت اقتصادي، چاپېریال، ټولنیزې او سیاسي ستونزې یې نورې هم ورډیرې او حادې کړې.

امریکایانو، دایران څخه په افغانستان او عراق کې دهمکارۍ په طمع دنفت وغاز دپایپلائن او تجارتي لارو د جوړولو هغه پروژه وځنډول کومه چې به له ترکمنستانه پاکستان ته دافغانستان له لارې تلل او دمرکزي اسیا انرژي ئې جنوبي اسیا او غربي نړۍ ته رسول. ایران تل ددغه پروژې مخالفت کړیدی او دنورو علتونو وځنګته پدغه سیمه کې دجنګ داور د بلیدو یو مهم عامل هم ایران دی. ایران غواړي دافغانستان په غرب او جنوب غرب کې دعدم امنیت له لارې دا پروژه عملي نسي او په عوض کې دایران په خاوره کې دغه لارې تیرې سي. دغه پروژه که عملي سي دکاله ۳۰۰ ملیونه ډالره دافغانستان دولت ته مالیه ورکوي، ترلس زره ډیرو افغانانو ته کار پیدا کوي، او په لارکې پرتو کلیو او ښاروته ډېر ارزانه بریښنا او غاز ورکوي. دا پروژه دجنوبي اسیا او مرکزي اسیا ترمنځ تجارت تقویه کوي او په افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عموماً او غربي سیمو کې خصوصاً یو ډیر اقتصادي تحول راولي؛ ترانسپورت تقویه کیږي او دلارې په اوږدو کې ورکشاپونه، رستورانونه، هوټلونه، بازارونه او نور مرستندویه اقتصادي فعالیتونه رامنځته کیږي. مهمه سیاسي ګټه به ئې دا وي لکه اوس چې افغانستان ګاونډیانو ته اړ دی ددې پروژې په عملي کېدو سره به ګاونډیان هم افغانستان ته اړ سي؛ افغانستان به ورته مهم سي او ددغه هیواد ثبات او استقرار به پخپله ګټه وبولي. همداراز، څرنګه چې افغانستان یوغرنی هیواد او ډیری او به او دبریښنا دتولید ډیر امکانات لري توقع وه چې امریکا او نړیواله ټولنه به مرسته وکړي چې داوبو بندونه جوړ سي. ددغو بندونو څخه دویالو پذریعه لامزروع مځکې او دښتونه اوبه سي او خلک به دتریاک پرځای نور مشروع کښتونه ولري. خو دا مهمې پروژې چې سروې ګانې یې دثور ترکودتا دمخه د داؤدخان په وختکې تکمیل سوې وې تېر اته کاله دپیسو، متخصصینو او نړیوال حضور سره سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرځای چې بریښنا ئې صادره کړې وای اوس له بهره بریښنا واردوي. او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سیاسي اراده نسته. امریکایان دپښتنو په سیمو کې چې ایران او پاکستان ته ژرمه دي جنګ ته ضرورت لري څو له یوې خوا ایران خوښ وساتي چې دپایپلائن پروژه پاته سوه، دوهم دخپلو اوږدمهالیو اهدافو لپاره پر پاکستان فشار ډېر کړي او دریم په سیمه کې خپل حضور توجیه کړي. برعکس، امریکایان ددې لپاره چې په مرکزي اسیا کې خپلې منګلې مضبوطې ښخې کړي په شمال دافغانستان کې و امن ته ضرورت لري. همداراز، امریکا ددې لپاره چې دافغانستان شمالي ګاونډي هیوادونه خوښ وساتي ترڅو په نوموړو هیوادو کې په اسانۍ کار وکړي نو په افغانستان کې هغوی ته سیاسي، فرهنګي، او تجارتي امتیازات ورکوي او دافغانستان شمالي برخې دهغوی د نفوذ په ساحه کې قبلوي. امریکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال بانکونه کوښښ کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زموږ په شمالي ګاونډیو هیوادونو کې داوبو بندونه او بریښناکوټونه جوړ کړي او دهغو څخه تولید سوې بریښنا د افغانستان له لارې و پاکستان ته انتقال کړي. په لار کې به پر موږ هم بریښنا خرڅوي او پدې ډول به زموږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیږي.

ناټو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهرینو د غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپي کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو وپلورل. لکه دیو سیاسي نظام وارد یدل چې خراب عواقب لري د اسې د اقتصادي نظام کاپي او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منځته راوړي. ناټو او د کابل حکومت ډیر معدود داسې اقتصادپوهان لري چې د افغانستان د ټولنیز او کلتوري جوړښت سره بلد دي څو توانید لیوای چې غربي اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازګارې کړیوای. ددوی ډیرئ په غرب کې لوی او تربیه سویدي او یوازې په دا پوهیږي چې څنګه هغه څه چې یې په غرب کې لیدلي دي کاپي او په افغانستان کې پلی کړي. دوی ددې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوړې پوهه د افغانستان د شرایطو سره منطبق کړي. ماته یو افغان ځوان معلوم دی چې امریکا کې پیدا او ۱۲ کاله ښوونځی یې هلته په تکلیف ویلې دی. پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو لیدلی خو اوس دا څو کاله په افغانستان کې دیو ډیر مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډېر لوړ معاش اخلي. د نظام او سړیو دا ډول واردات به څه نتیجه ورکړي؟ په غرب کی دازاد بازار اقتصادي نظام لکه څنګه چې ادم سمیت او جان کینز ویلي وه اوس نسته او غربي دولتونه خپلو بزګرانو ته سبسیډي (توپیري مرستې) ورکوي او دبانکونو او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بیا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله یې نلري. دوی غواړي افغانستان بې ور او دیوال وي چې هرڅه څوک ورته راوړي او یا ئې ځینې وباسي مخ یې څوک ونه نیسي. په افغانستان کې د ازاد بازار داقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته تر رسیدو د مخه د دولت فرض دي چې د یوه باثبات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځینې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځینې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځینې خلکو ته وسپاري. دا د دولت وظیفه ده چې یو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعالیتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشبثاتو ته پریږدي. حکومت باید ځینې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبثات د خارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافیا سربیره، بهرنیو مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو هم چې د هغوی مسلکي پوهه، د پروژو مؤلدیت او مفدیت او روڼ حساب ورکول ترجدي شک او پوښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد یرغل کړیدی. لکه څنګه چې د ناټو عسکر ازادانه هرڅوک نیولای سي، بندي کولای سي، وژلای او بمبارډ کولای سي همداراز د خارجي مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو لښکر ازادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي ګوډه، فلج او یا مړه کړي. لکه فاحشې ښځې او د عیسائیت مبلغین چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ځي او راځي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورین او إن جي أو ګانې هم د حکومت له علم او چوکاټه بهر چیرې چې یې زړه غواړي او ګټه یې ایجابوي فعالیت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلی دی. په افغانستان کې تقریباً ۲۷۰۰ إن جي أو ګانې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او له خارجي مرسته کونکو هیوادو څخه مالي مرستې اخلي. ددوی کارونو چنداني ملموسه نتیجه نده ورکړې او نه څوک سر پسې ګرځوي، پداسې حال کې چې همدا مرسته کونکي پخپلو هیوادو کې د خپلو خلکو سره د یوه یوه پول (سینټ ، پینس) حساب کوي. د افغانستان د ماليې وزیر انوارالحق احدي داریانا تلویزیون سره په یوه مرکه کې چې په ۵ مئ ۲۰۰۸ م خپره سوه شکایت وکړ چې "مرسته کونکي هیوادونه دوه پر درې برخه مرستې خپل مربوط إن جي أو ګانو ته رأساً ورکوي او موږ نه په خبریږو او نه پوهیږو چې څومره او چیرې مصرف سویدي؟ موږ نه پوهیږو څونه کار سویدی او څونه نور پکار دی او چیرې په کار دی؟ په حقیقت کې دوی خپلې مرستې په یو اوبل شکل بیرته وړي. همدا راز، ددوی کار ډیر قیمتي او بیله روښې حسابدهی دی. مثلاً دوی یو کیلو متر سرک په یو ملیون ډالره جوړوي هغه هم سم نه. پداسې حال کې چې موږ تر دغه ښه کار ددوی د مصرف په دریمه کولای سو". دا قابل فهم ده چې د افغان حکومت د اقتصادي ادارو کاري ظرفیت په اول سر کې کم وو او بهرنۍ مرستې ته ئې ضرورت درلود خو تر اته کلو وروسته د بهبود توقع وه او دا غیرقابل قبول ده چې اوس هم خارجي مرستې د حکومت تر چوکات بهر د خارجیانو په لاس مصرف کیږي. پداسې حال کې چې د بهرنیو مرستو مصرف د دواړو اړخونو ترمنځ باهمي همکاري غواړي. دغه استثماري یرغل دافغان دولت اقتصادي ادارې سختې کمزورې کړیدي. په إن جي أو ګانو کې اوچتو معاشونو ددولتي ادارو څخه د پوهو او مسلکي کسانو فرار ته لار هواره کړیده او دولت یې د فني پرسونل په قلت او د کاري ظرفیت په مزید کموالي مواجه کړیدی. لکه څنګه چې به خارجي فوجونو ته په افغانستان کې تل ضرورت وي، اشغالګرانو اقتصادي فضاء داسې راوستلېده چې همداسې به د کابل حکومت خارجي ماهرانو ته تل اړ وي. نتیجه به ئې داوي چې ښاغلی احدي (د انګلستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاينن‌شل‌ټايمز په نقل قول) اعتراف کوي چې مو‌ږ د نړيوال پولي سازمان هغه غوښتنه پوره نکړای سوای چې ويلي يې وه چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸٪ د داخلي عوايدو څخه پوره کوي. تاسې وګورئ، د کابل د حکومت کاري ظرفيت تر دې حده کمزوری دی چې تر ۱۵ مليونه ډالره په ډير مصرف او درې کاله مسلسل کار يې د داسې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سوای چې نړيوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړ وي. د احدي په قول نړيوال پولي سازمان د کابل د غه پلان د بيا غور لپاره مسترد کړ. که د کابل حکومت د غربي نړۍ عميل او لاسپوڅی نه وای د دغه بيا غور موقع ئې هم نه ورکول.

د کابل د برېښنا رئيس انجنير محمد سرور صديقي اريانا تلويزيون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وويل چې "د کابل د ښار يوازي په سلو کې ۲۵ کورونه نوبتي برېښنا لري." پس له اته کاله حکومت د زرو مليونو ډالرو په مصرف يوازې د کابل هغو سيموته برېښنا تهيه کړيده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجيان او د حکومت غټان پراته دي.

افغانستان يو زراعتي هيواد او اقتصاد يې هم تر اتيا په سلو کې پر همدغه سکتور ولاړ دی. خو د اکسفام په قول دغه مهم سکتور تراوسه د ۱۲۰۰۰ مليونو ډالرو څخه فقط ۴۰۰ مليونه ډالره ترلاسه کړيدي. داچې ددې مبلغ څخه به څونه بزګرته رسيدلي وي معلومه نده خو دايقيني ده چې ډير به کم وي. يوازې امريکا په افغانستان کې سل مليونه ډالره د ورځې نظامي مصرف لري (واشنګتن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوی وايي چې موږ د ورځې ۷ مليونه ډالره ملکي مصارف لرو چې ډيره برخه يې هغو ولاياتو ته ځي چې دوی عسکر پکښې لري او اکثره د پې ار ټي له لاری لګيږي. په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو ترمنځ مفاهمه او تنظيم نسته او ډير ليدل سويدي چې پر يوه پروژه څو ځايه پيسه اخيستل سوې او څو ځايه خرڅه سويده او پيسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضائع سويدي. اکسفام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سويدي چې لومړی پخپل منځکې او بيا د حکومت سره خپل کارونه همږغي کړي. مرسته کوونکې مؤسسې او هيوادونه يې پدې کې پاته راغليدي چې د خپلو پيسو د مصرف په ځای، مؤثريت او د مرستو د لګولو په ستراتيجۍ پسې وګرځي. په بهرنيو مرستندويه مؤسساتو کې ډير فساد موجود دی.ددې لپاره چې قرارداد ونه پخپلو شرائطو ژر ترلاسه، خپل اداري فساد پټ او ماليه په بده ووهي خارجي إن جي أو ګانې کوښښ کوي چې په کابل کې يو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي. پدې ډول د کابل د حکومت په اداري فساد او کمزورئ کې د بهرنيو مرستندويانو لوی لاس دی.

دهغه هيواد اقتصاد چې تربهرني اشغال لاندې وي د اشغالګر قوت لخوا داسې تنظيميږي چې پرخپلو پښو ونه دريږي او تل يې پرنورو تکيه او د مرستې لاس يې نوروته اوږد وي. افريقا چې د نړۍ په ټولو قارو کې د طبيعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله د غربي نړۍ ترتسلط لاندې او سيږي او په سوو زره مليونه ډالره يې د مرستې په نوم پکې مصرف کړيدي، تراوسه يې نه خلک په وچه ډوډۍ ماړه سوه او نه ډموکراسي پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ځان ماران دي چې تر ډېره حده ددوی د بې اتفاق کولو او پخپلو منځو کې د قوم، ژبې، سمت، مذهب او نژاد په نوم د جنګولو لپاره استعمال سوي ترڅو استعمارګرته په ډاډه زړه تر ډېره وخته هلته د پاته کيدو فرصت وي. د دغو هيوادونو امنيت، روحي حالت او اقتصاد، استعمارګرو داسې په مهارت ورخراب کړی او په خلکو کې يې خودي او عزت النفس دومره کمزوره کړيدی چې بيله بهرنيانو نور ژوند ورته يوه فاجعه ښکاري. ددوی په منځکې يې دومره موهومه بدبيني پيدا کړې او دومره يې د خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت ور ذلیل کړیدی چې اکثره تعلیمافته یې وایې که بهرنیان ووزي موږ به سره وخورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکي کړیدی چې وایې که بهرنیان نه وي څه به خورو؟ پدې ډول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګڼي. په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کړیدي.

استعمارګران پوهیږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک ترهرڅه دمخه واقتصادي مرستوته اړ دي. نوځکه دوی ظاهراً له یوې خوا ډیرې مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشبین سي او پخپله خاوره کې داستعمارګر حضور ومني؛ اوله بلې خوا څرنګه چې ددوی اصلي هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپلو متخصصینو دمعاش او په نورو نومونو بیرته ځیني وړي. البته ددغو مرستو څخه یولږ باید دخپل حضور دتوجیه کولو او دخلکو د خولو دخوږولو لپاره هم ولګوي. د کنیډین پریس په حواله (۲۸مئی۲۰۰۹) افغانستان کې په سلو کې اتیا بهرنۍ مرستې دبهرنیو قراردادیانو له لارې بېرته مرسته کوونکو هیوادونو ته ځي پاته شل په سلو کې د اداري فساد ښکار دي او افغان ولس ته ډیر کم شی رسیږي. استعمارګر هغه قصاب ته ورته دی چې دتازه وښو دسته ئي په لاس کې نیولې او پسه ته ئې ښوروي ترڅو په کراره یې دحلالولو ترځایه بوزي. نوموړی پوهیږي چې پسه دده سره پخپله خوښه قصابخانې ته نه ځي نو ځکه واښه ورته ښکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله ورواچوي او څه خوند یې ترخوله سي خو په هیڅ وجه واښه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږی پسه یې وخوري او په موړ سي. حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخ ته دده سره بېله مقاومته ولاړ هم سي هغه په لاس کې نیولي واښه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه په همغه وښو نور پسونه مسلخ ته رسوي. پدې ډول د ورو او ساده پسو تو زنه هیله هغوی د هوښیار قصاب سره د مرگ ځای ته بېله مقاومته بیائې.

اتم سؤال داکثروافغانانو دا وو چې ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته گټور دی؟

د بون قرارداد او د ملگروملتو د مؤسسې امنیت شوری په افغانستان کې بهرنی مداخلې اولاسوهنې ته قانوني بڼه ورکړه او د افغانستان راتلونکې ئې چې ځرنگه گاونډیانو ئې او لویو طاقتونو غوښتل ترسیم کړه. د نړی ۳۷ هیوادونو ته یې د ایساف ترنامه لاندې حق ورکړ چې د افغانستان سرنوشت دې د قوې د استعمال په شمول د دوی په لاس کې وي. کوم حکومت چې د بون د کنفرانس په نتیجه کې د افغانانو لپاره جوړ سو په حقیقت کې د ملگروملتو د مؤسسې د پخوانی فیصلې مطابق او د هغه مؤسسې د سرمنشي د پخواني خاص استازي (الأخضر إبراهیمي) په قول د ۲+۲ حکومت وو. دا حکومت باید د افغانستان د ۲ گاونډیو او ۲ لویو طاقتونو (امریکا او روس) د گټو خوندي کوونکی وي. وروسته پردغه فارمولا هندوستان هم ورزیات سو یعنې ۲+۲+۱. دلته د افغانانو گټو ته د اولیت حق ورنکړه سو بلکه د افغانستان حکومت باید د افغانانو تر گټو د نورو گټې په افغانستان کې وړاندې وگڼي. نو ځکه تقریبا د هر وزارت یا ولایت مقام د افغانستان ترسرحداتو هاخوا یو ملاتړی لري. د ثقه معلوماتو له مخې د ولایت له مقام څخه و وزارت ته د یو والي د تبدیلیدو د موافقې پرسر دوې میاشتې امریکایانو د ملل متحد پواسطه د افغانستان د یو گاونډي هیواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خبرې وکړې ځو هغه هیواد دځینو شرایطو په اینښوولو سره د نوموړي کس دتبدیلۍ سره موافقه وکړه. حامد کرزي دجرمني دشپیګل مجلې سره په ۲ مئ ۲۰۰۸ م اعتراف وکړ چي نوموړی دخارجي مرستندویانو بې اجازې ددولت دعالي رتبه مامورینو تقرر او یا عزل نسي کولای. دچاچي عزل او تقرر دبل په لاس وي، کار به هم دهغو په اشاره او مرام کوي. دلته ملي شخصیت، ملي ګټې او د وطن صادقانه خدمت مطرح نه دی. ماته یو سناتور او دمشرانو په جرګه کې دیوې جرګګۍ مشر وویل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چې موږ (دشوری یو هیئت) و کرزي ته ورغلو او ځینې مشکلات مو ورسره مطرح کړل. هغه راته وویل چې موږ کوم صلاحیت نلرو؛ کار د نورو په لاس کې دی. مخ یې عبدالرحیم وردک (دفاع وزیر) ته واړاوه چې ته څه صلاحیت لرې؟ ته خو هسې دامریکایانو یو شتهپنۍ یې، چې چیرې دوی روان وي ته ورپسې یې. بیا یې مالیه وزیر (داکترانوارالحق أحدی) مخاطب کړ چې ووایه ته څه صلاحیت لرې؟ هغه ورته وویل چې بلې، مشکلات سته. کرزي، ضرار احمد مقبل (داخله وزیر) ته په اشاره وویل چې دی خو پر هیڅ حساب دی.

نړیوالې ټولنې ایران ته جنوب غربي ولایتونه ورکړيدي چې اباد یې کړي. دکندهار- چمن ترمنځ د اورګاډي دپټلۍ غځولو کار پاکستان ته ورکول سویدی. ترکیې ته په شمال کې عمراني چارې محول سویدي. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې دهغو سره وګاونډیو ولایاتو ته بریښنا ورکول او دکلیو دپراختیا کارونه ورکول سویدي. هندوستان ته د افغانستان په ډیرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ایران او دلارام ترمنځ سړک جوړول، دکابل-خوست سړک، دکنړونو انکشاف او نور دپاکستان سرحداتو ته څرمه د فعالیت موقع ورکول سویده.

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان په حساس جغرافيائي موقعيت ځان پوهول پکار دي چې له بده مرغه ډېرو دغه حساسيت ندی درک کړی او دا هيواد يې د بالوکالـه (په نمايندګۍ) جنګ ډګر ګرځوليدی. څرنګه چې د افغانستان ګاونډيان پخپلو منځو کې رقابتونه حتی دښمنۍ لري نو د نړيوالې ټولنې دا پاليسي چې زموږ هر ګاونډي ته يې د افغانستان د ابادۍ په ظاهري پلمه يوه برخه يا سکتور سپارلې ددې پرځای چې سيمه ايزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هيواد کې يې لانجې او تاوتريخوالی پيدا کړيدی چې قربانيان يې افغانان دي او تاو به يې خپله دوی ته هم رسيږي. راسئ دموضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته وګورو. په افغانستان کې دهند د يوه پخواني سفير بهادرکومار په قول هندوستان دشوروي دتجاوز په وختکې دکابل د رژيم ملګرې وو او دافغانستان په داخلي جنګونو کې يې دشمال ائتلاف ملاتړ کاوه (او وروسته يې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثريت يې پښتانه وه، اسلامي نظام يې غوښت او دا باور وو چې پاکستان يې ترشا وو). د بهادرکومار په وينا هند اوس دکابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اويا په سلو کې افسران يې تاجيک دي تعليم و تربيه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره اوس هم ډيرې نژدې اړيکې لري؛ په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشريف کې يې قونصلګرۍ پرانيستې دي؛ د زرنج – دلارام سړک جوړوي؛ د پارلمان تعمير ابادوي؛ له پلخمري ترکابله د بريښنا مزي تيروي؛ په کابل کې د حرارتي بريښنا يوه دستګاه نصبوي؛ پر هريرود د سلما بند جوړوي؛ يوولس ولاياتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته يې الوتکې او په سوو بسونه ورکړيدي؛ دولتي مامورين تربيه کوي؛ تراوسه يې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړيده؛ په سووو سکالرشپونه يې افغان ځوانانو ته ورکړيدي؛ روغتونونو سره طبي مرستې کوي؛ يونيم مليون ماشومانو ته بسکوت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي؛ په کنړونو کې پراختيايي پروژې جوړوي؛ (دکابل-خوست سړک جوړوي او کيداى سي چې د کندهار- سپين بولدک سرک هم ورکول سي). نوموړى دپلومات وايي چې داوخت په افغانستان کي شاوخوا ۴۰۰۰ هنديان په مختلفو پروژو کې کار کوي او هندي نشرات، کلتور او د باليوډ فلمونو خو په افغانانو کې ډير نفوذ کړيدى. هند تر امريکا، برتانيې، جاپان او جرمني وروسته تر ټولو لوى مرسته کوونکى او ډير مؤثر هيواد دى. نوموړى وايي هند دافغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کي يوهوائي ډګر جوړ کړيدى چې دافغانستان لپاره کارځيني اخلي.» د بي بي سي په وينا هند دا ټول کارونه په افغانستان کې دپاکستان د اثر دکمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکميت او ارضي تماميت لپاره حياتي ارزش لري. نو ځکه هغه هيواد د افغانستان بهرنۍ پاليسۍ ته په ډير اهميت او دقت ګوري. پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور هيڅکله نسي زغملاى چې دده امنيتي ګټې تهديد کړي. هغه په افغانستان کې دهند دنفوذ دخنثى کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان بايد پخپله خاوره کې دخپلو ګاونډيانو دکړو سخت مراقب وي؛ هسې نه چې داهيواد دمرستى ترعنوان لاندى لوموړى ددوى دسياسي کشمکش ميدان او وروسته دبالوکاله جنګ ډګر وګرځي او افغانان په وژنو او کړاونو واړوي. امريکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسيا منابعو ته د رسيدو او پر ايران د فشار لپاره پاکستان ته په جيوپوليتيک لحاظ ترهندوستان ډير اړ دى. پاکستان به د غرب لدغه مجبوريته دهند او په کابل کې دهند دطرفدار حکومت دکمزورولو لپاره استفاده کوي اوهغوته به په دننه افغانستان کې ماته ورکوي چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کيږي. پاکستان فکر کوي چې دکابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړيده چې د پاکستان پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرحداتو خپل د استخباراتو اداري فعالې کړي او له هغه ځایه پاکستان وځاري. همداراز پاکستان پدې عقیده دی او څوواره یې شکایتونه هم کړیدي چې د افغانستان د خاورې په استفاده سره هندوستان د ایران په همکارۍ د سپین بولدک – دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوڅانو ته نظامي تربیه ورکوي او پاکستان ته یې د تخریب لپاره لیږي.

ترکیه او ازبکستان د افغانستان په شمال کې رشید دوستم او نور ترکژبي تقویه کوي او د هغو سره د مرستې ترنامه لاندې په سیمه کې د خپلو ستراتیژکو ګټو لپاره کار کوي. روسیه، تاجکستان او ایران یې مخالفت کوي او مخ ئې نیسي چې پدې ډول د افغانستان شمال هم د ګاونډیانو رقابت ځوروي. اکبربای چې پخوا د رشید دوستم معاون وو د پیام افغان سره په یوه مرکه کې (۲۸ جولای ۲۰۰۸) وویل چې ترکیه په افغانستان کې ډېره فعاله ده او د رشید دوستم هراړخیزه مرسته کوي. ده وویل چې زه پخوا د رشید دوستم مرستیال وم او ترکیې په نهه میاشتو کې زموږ د شورې د تقویې لپاره یو وار درې نیم لکه ډالره او بیا درې لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م کې د شپیګل المانۍ مجلې ته ویلي وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړپوړی چارواکی (رشید دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو یو بهرنی هیواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودربد او ایسته مې نکړای سوای.

زموږ نور ګاونډیان هم پخپلو منځو کې سم ندي او ددوی حرص او منافقت په افغانستان کې سیاسي، امنیتي او نور ډول ډول لانجې راپیدا کړیدي. ددوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو اوس نسته. اوس همهغه د پرون ملګري یو دبل وینو تږیدو ته ناست دي. د امریکا ددفاع وزیر (رابرټ ګېټس) په ۱۷ اپریل ۲۰۰۹ کی د اې ایف پي په حواله د ایران هغه وړاندیز رد کړ چې وائي ایران حاضر دی د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس تربیه کړي. هغه وویل ایران دې اول مخالفینو ته دوسلو لیږل بند کړي. اوس دامریکا په پخوانیو ملګرو او ستراتیجیکو انډیوالانو (ناټو او غربي هیوادو) کې هم دافغانستان په باب اتفاق نه دی پاته او د بخارست په سرمشریزه کې له ټولې غربي نړۍ څخه په ډیر تکلیف ۸۰۰ عسکر د افغانستان د جنګ لپاره ورټول سول. بل کال به دغو مره عسکر هم نه پیدا کیږي او امریکا به مجبوره وي خپل عسکر زیات کړي او پدې ډول به کرار کرار دا جګړه د امریکایانو په جګړه بدلیږي. همدا اوس، په افغانستان کې دملګروملتو دمؤسسې خاص استازی (کای ایدې) وایي چې اروپایانو په افغانستان کې خپل مسؤلیتونه هیر کړي او باریې پر امریکا اچولی دی.

لکه په اتیایمه لسیزه کې چې غربیانو افغانستان ته د روسانو لپاره دیو دام په سترګه کتل اوس روسانو او ملګرو یې افغانستان د امریکایانو لپاره دام ګرځولیدی. دامریکایانو وینې به تویوي، ځینې به چکچکې ورته کوي او نور ددوی دانډیوالانو په شمول به په بیتفاوتۍ ورته ګوري. څرنګه چې افغان فوج دجنګ ایدیالوجي او ملي خصوصیت نلري امریکایان به مجبور وي د جنګ ډیر بار پخپله واخلي او دتوپکیانو، د بشري حقوقو دپایمالونکو او قاچاقبرانو ملګرتیا ته دوام ورکړي، دفاع یې وکړي او پرقدرت یې وساتي او پدې ډول دخپلو معنوي ارزښتونو پایمالولو، شرم او رسوائی ته ادامه ورکړي. افغان ولس به نورهم ناراضه او د مقاومت ملګری سي. جنګ به نور خونړی سي اود ناټو غړي هیوادونه به جنګ یوازې امریکا ته ورپریږدي او پدې ډول به دناټو سازمان دړې وړې سي چې اثر به یې پر غربي نړۍ سخت ناګواره وي.

یو پخوانی روسی افسر (کرنیل اولیګ کلکوف) چې په افغانستان کې دوه واره جنګیدلی او اوس په ماسکو کې دتاریخ استاد دی وائي: "امریکایانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـه بـه پـه افغانسـتان کـې دفـوج ډیـرول څـه ګټـه ونـه رسـوي. د افغانسـتان مسـئله نظـامي حـل نلـري؛ دا یـو سـراب دی. هیڅـوک پـه افغانسـتان کـې سیاسـي بریـا لـه نظـامي لارې نسـي ترلاسـه کـولای؛ صـفا وایـم چـې دوی روان دي او زمـوږ غلطـي تکـراروي." یـولي وارنتسـوف (پـه کابـل کـي دروسـیې پخـوانی سـفیر) وایـي پـر افغانسـتان د روسـیې حملـه یـوه لویـه غلطـي وه؛ مـوږ د ډیپلوماسـۍ لـه لارې خپلـو موخوتـه رسـیدای سـوای خـو ومـونکړه. پـه ماسـکو کـې دبرتانیـا پخـوانی سـفیر (سـر رودریـک بریتویـټ) وایـي چـې پـه افغانسـتان کـې د امریکـا پـه مشری دناټو مداخله به موږته همداسې تباه کوونکی وی لکه روسانو ته.

ډېرعربـان او حتـی محافظـه کـار دولتونـه یـې پـه افغانسـتان کـې ددولـت مخـالف قوتونـه (طالبـان، حـزب اسـلامی، ...) تقویـه کـوي. هغـه پـدې نـه چـې خـوښ یـې دي بلکـه پـدې چـې لـه بریـالۍ امریکـا څخـه ویریـږي. هغـوی پـه ډاګـه وائـي چـې کـه امریکـا پـه افغانسـتان او عـراق کـې کامیابـه سـوه پـه مـوږ پسـې راځـي او دا ویـره دوی تـه دامریکـائي مقامـاتو (بـوش او رمزفیلـډ) لـه بیابیـا اظهـاراتو راپـیدا سـویده. ځینـې عربـان وائـي چـې پـه افغانسـتان کـې اوسـنی کړکیچ امریکایـانو د خپلـو سـتراتیجکو ګټـو د تـأمین پـه منظـور راپیـدا کړیـدی او د خپـل حضـور د توجیـه لپـاره نـه غـواړي هلتـه امـن او ارامـي راسـي. دوی ادعـا کـوي چـې کـه څـوک پرامریکایـانو ټـک هـم ونکـړي بیـا هـم دوی بـه افغانـان تحریکـوي او جنـګ تـه بـه ئـې مجبـوروي. دوی وائـي چـې امریکـا بایـد لـه افغانسـتانه ووزي. پـدې ډول د عربـانو هغـه اتفـاق چـې د غربیـانو سـره یـې د بـون د کنفـرانس پـه وختکـې درلـود اوس نلري.

امریکـا ، نـاټو او ډېـر افغانـان ایـران پـه مـداخلاتو تـورن کـوي. دکابـل پـه اخبـارونو او دغربـي نـړۍ پـه مطبوعـاتو کـې بیـا بیـا نشـر سـویدي چـې ایـران پـه افغانسـتان کـې دافغـان دولـت مخـالفینو تـه وسـلې او پیسـې ورکـوي. دشـمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ائتلاف ملاتړ خوئي علني او پخواني دي چې دهغو له لارې امريکايان او افغان دولت ترفشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئتر له کابله وليکل چې تروريستان له عربي نړۍ، خصوصاً عراق څخه د ايران له لارې افغانستان او پاکستان ته ځي او هلته افغاني او ميشته بهرني عسکر وژني. ايران اوس د تروريستانو د تګ او راتګ مطمئن دهليز دی. د اسې خبرونه دي چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناټو او ايساف خودسرو عملياتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعيت ته لويه صدمه رسولېده. پرعام ولس، لارويانو، ودونو او جنازو بمباري، د خلکو وکوروته په زور ننوتل، د خلکو بيعزتي او بې عفتي کول او خلک د محکمې له حکمه پرته نيول او بنديانول افغانانو ډير خوابدي کړيدي. دا ډول خپلسريو د منتخب جمهور رئيس، منتخب پارلمان، منتخبو ولايتي شوری ګانو او نورو دموکراتيکو او بشري حقوقو ارګانونو موقف ډير کمزوره کړيدی. کرزي څو واره د عام ولس د فشار په نتيجه کې ژړليدي چې د بيګناه خلکو د بمباريو بنديده زما په وس ندي پوره. دلته د کرزي دغه اعتراف د هيواد ملي حاکميت او د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرارکرار دا جنګ اوس د تروريزم سره د مقابلې پرځای د افغان ولس خصوصاً د پښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تيريدو به نورو خارجي سرتيرو ته ضرورت وي. په ياد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰۰ عسکرو چې هرشپږ مياشتې بدلېدل او تازه دم کيدل د لس کاله مسلسل شديد جنګ سره سره د دې وس ونه درلود چې د افغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امريکائي عسکرو ليږل مشکل نسي حلولای بلکه نورئې هم خرابوي او پيچلی کوي او په سيمه کې هغه قوتونه چې د دوی وينو توئېدو ته ناست دي تشويقوي چې مخالفين نورهم تقويه کړي. د افغانستان د اوږدمهالي امنيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره نظامي قوت باید د یوې پراخې ستراتیجۍ په چوکاټ کې (امنیت د سوکالۍ له لارې) استعمال سویوای چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره اوږد مهاله ستراتیجي نه درلوده او اوس پسله اته کاله حتی پلان نلري چې څنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورځ په ورځ زیاتیدونکي بدبینۍ د ناټو او امریکائي قوماندانانو ترمنځ د نظر توپیر را پیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیژۍ یو نه وه. د ناټو ځینې غړي وائي چې د بې پروائی او عدم دقت په نتیجه کې په بمباریو د عام وګړو وژل به امریکا او متحدینو ته افغانان بدبین کړي. د امریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستۍ نانډرۍ د جنګي ستراتیژۍ پر سر د دوی ترمنځ اختلاف ښئي. پدې ډول د ناټو د غړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه ښکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوي حالات به نور هم خراب سي او د ناټو غړو ترمنځ به اختلافات نور هم ډیر کړي. ناټو د شوروي اتحاد پخلاف جوړه سویوه نه د افغانستان غوندې یو کوچني هیواد د ټکولو لپاره. لتونیا، چک، لتوانیا، استونیا، پولینډ او هالینډ په افغانستان کې څه کټې لري چې خپل زامن مړه کړي؟ هغوی د امریکا د خوښۍ لپاره ځانونه وژني خو دا قرباني تر ډیره نسي ورکولای. بلـه مهمه خبره داده چې په غرب کې ډیر چارواکي، افغانان او د هغوی خصوصیات نه پېژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډیر خطرناک دی. په عراق کې مخالفین د امریکایانو خلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه بمان ورته ایږدي خو په افغانستان کې په سوو مخالفین مخامخ پر امریکایانو ورځي، سیمې ځینې نیسي او پر یو شمیر سیمو همدا اوس طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ اوږد سي او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسي بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

به نا تو ته مشکله سي چې جنګ یو سي. د افغانستان په لیرې او نژدې ګاونډیانو کې داسې هیوادونه سته چې دغه جنګ اوږدول غواړي چې امریکایان پکښې راګیر وي او ډیره وینه یې توی سي. په کابل کې د برتانیا سفیر ښاغلی شیررد کوپر کولز و بي بي سي ته په جون ۲۰۰۷ م کي ویلي وه چې برتانیا غواړي ۳۰ کاله په افغانستان کې پاته سي داځکه دا هیواد زموږ د خارجي سیاست په سر کې دی. خو جرمني، ایتالیا او هسپانیا د ښاغلي کولز سره موافق ندي او فکر نکوي چې برتانیا ۳۰ کاله په افغانستان کې جنګ مختته وړای سي. د انګلستان صدراعظم ګورډن براؤن دغه موده لس کاله ته راښیته کړه.

لکه چې وویل سوه، زموږ ګاونډیان او لوی طاقتونه په نړیواله او سیمه ایزه ډګرونو کې رقابت او حتی دښمنی لري. او دا رقیبان او دښمنان اوس په افغانستان کې فعال حضور لري او عملاً په فعالیت لګیا دي. کوم یو چې یې یو قدم اخلي هغه بل باندې شکمن دی دوه قدمه اخلي. یو وائي چه هغه بل مختته سو زه پاته سوم. داسې رقابتونه به هغه وخت ښه وای چې افغانستان یو ملي او پرخپلو پښو ولاړ دولت درلودای. مګر اوس دا رقابتونه دافغانانو په ډیر ضرر تمامیږي داځکه همدا هیوادونه خپلې دښمنۍ بالوکاله (دافغانانو پواسطه) په افغانستان کې مختته بیائي او قرباني یې افغانان دي. ددوی حضور ددې پرځای چې افغانانوته ګټه ورسوي ضرر یې رسولیدی او ددې جګړه ځپلي هیواد استقرار یې ورخراب کړیدی. همدا ګاونډیان اوس دامریکا داشغال په پلمه په افغانستان کې یو مرکزي قوي حکومت نه غواړي بلکه یو کمزوره او تل پر نورو تکیه هیواد یې خوښ دی چې دوی ته محتاج وي، ددوی مرعوب وي او څوک حساب ورسره ونکړای سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پر پورتنیو ضررونو چې د بهرنیو فوجونو حضور ئې افغانستان ته رسوي خارجیان د افغانستان د اقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل ځان نسبتاً بسیا یو زراعتي هیواد وو. اوس ئې زراعت فلج او یو تاریاکي هیواد دی چې د نړۍ ۹۳ په سلو کې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هیلمند چې پخوا د غنمو او پنبې گودام وو نن د خارجیانو د فعال حضور له برکته د دنیا د مخدره موادو پایتخت دی. همداراز، خارجیانو د افغانستان تاریخي اثار هم لوټ کړل. د ناروې افتنپوستن په ۱۸ جون ۲۰۰۸م ولیکل چې د ناروې عسکرو د افغانستان د ۴۰۰۰ کالو زاړه تاریخي اثار غلا کړیدي او له افغانستانه یې ایستلي دي. ناروې د افغان موزیم په بیا ودانولو کې مرسته کړیده. همدا کوی همدا. د افسوس خبره ده هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته د مرستې، صداقت او بیا ودانولو په نوم راځي غلاوې کوي او تاریخي شتمنۍ او فرهنگي خزانې لوټوي.

واشنګټن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه گڼه کې لیکي چې: افغانستان کې هرڅه بهرني قراردادیانو ته ورکول سویدي. د امریکا د نړیوال انکشاف اداره قضا او عدلیه هم بهرني قراردادیانو ته ورکوي چې د امریکا او ناټو د فوجیانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلي نظام اصلاح کړي. دوی به افغان قاضیانو ته د قضا چل ورزده کوي چې د چا په باب څنګه قضاوت وکړي او کوم مجرم ته څومره او څنګه سزاء ورکړي. دوی به قاضیانو ته ورزده کړي چې د خلکو څه حقوق دي او د بنځو سره په قضا کې څه معامله وکړي. د افغانستان قضا تر اواسه اسلامي تشخص درلود او هرچا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قید او یا د اعدام حکم راوایست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بد نه ویل او نه یې تهدیداوه. مور نه وه اوریدلي چي یو قاضي پدې سبب چا مړ کړی وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورولـې وه. بلکـه خلکـو بـه ویـل چـې کـوم لاس قاضـي پـرې کـړي درد نکـوي. هغـې قضـا تــه بــه څــه تقـدس پاتــه ســي کومــه چــې دامریکایــانو او نــورو غیرمســلمانو لخــوا تنظـیم او رهنمــائي کیــږي او پــه ســیمه کــې د نــورو د ســتراتیژکو ګټــو پــه خــدمت کــې وي؟ دافغانســتان پــه قضــائي نظـام کــې دا لاســو هنه بــه دا مهمــه او محترمــه اداره د نــورو ســکتورو پشــان د لــوی فتــور، سپکاوي او بحران سره مخ کړي.

زمـوږ دماشـومانو لپـاره لـه لـومړي تـر دولسـم ټـولګي پـورې تعلیمـي نصـاب اوس پــه ایــران کــې جوړیــږي. ددې معنــی داده چــې مــوږ پخپــل هیــواد کــې د تعلیمــي نصــاب دجوړولــو تــوان نــه درلــود او یــا غــواړو زمــوږ راتلــونکی نســل داســې مهربــان جــوړ ســي چــې نــور ترخپلــو ورتــه محتــرم او دنــورو ګټــې ترخپلــو ورتــه مقـدمې وي. پـدې ډول امریکـا او دکابـل حکومـت افغانـان پـه لـوی لاس هڅـوي چــې هغــه کتابونــه وســوځوي چــې پــردي یــې ددوی د نــوي نســل دتخــدیر او تضـلیل لپـاره جـوړ او چـاپوي او هغـو مکتبونوتـه اوروړاچـوی چـې پـه هغـه کـې ددوی راتلونکي نسل ته دتغدیر او تذلیل درس او روزنه ورکول کیږي.

اخلاقــي فســاد او ټــولنیز انحطــاط خــو د اشــغال هغــه ســوغاتونه دي چــې ډیــر خلــک ورتــه متوجــه نــدي. مــذهبي انحــراف، شــرابخوري او نــور منشــیات، فحاشــي، پردوتــه جاسوســي او خــدمت، غــدر، فریــب، وطنفروشــي، رشــوت، ملــي خیانــت، د شخصــیت تــذلیل او قتلــول، قومبــازي او بیګانــه پرســتي هغــه افتونه دي چې خراب اثرات به یې تر ډیره زموږ شریف ولس ځوروي.

ترڅــو پــه افغانســتان کــې یــو ملــي حکومــت چــې داکثریــت مــورد اعتمــاد وي منځتــه نــه وي راغلــی او ترڅــو چــې افغانســتان اشــغال او بهرنــۍ مســلحې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قابضې قواوې پکښې وي ترهغو به دخارجیانو حضور افغانستان ته دګټې پرځای مضر وي.

نهم سؤال دا وو چې په امریکا کې به د راتلونکي نومبر د انتخاباتو په نتیجه کې نوی جمهور رئیس په سپینه ماڼۍ کې کښیني. هغه باید د افغانستان په باب څه وکړي؟

جواب: د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي، که مکین وی که اوباما ، زما پیشبیني داده چې افغانستان ته به ډېرعسکر استوي؛ جنګ به پراخوی او جنګ به تودوي. هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او افغانستان ته به ئې استوي. امریکایان فکر کوي چې عراق دعرب لوی قوم یوه برخه ده او داجنګ دکومو اهدافو لپاره چې پیل سوی وو نسي وړای. دوی فکر کوي چې عربي نړۍ کولای سي ډېر کلونه سرې او پیسې دعراق جنګ ته دامریکا پرضد واستوي. امریکا باید اوس خپل اهداف یوازې دتیلو وړلو ته محدود کړي او دهغه لپاره یوازي څلویښت یا پنځوس زره عسکر کافي دي. امریکایان فکر کوي چې دعراق برخلاف په افغانستان کې کامیابي ورته اسانه ده. له یوې خوا ددې لپاره چې له عراقه وتل څوک په ماته تلقي نکړي نو امریکایان به خپل ځانته د اوږو دپزې دایښوولو په منظور پر افغانستان عسکري فشار ډېروي. او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان کې یوازې ددوی پخلاف پښتانه جنګیږي او دا یو کوچنی قوم دی چې تر سرحداتو هاخوا څوک خواخوږی نلري؛ څه پښتانه چې د ډیورنډ خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاخوادي هغه هم بايد په جنګ کی راګير او بيا يې شاوخوا وربند کړه سي چې مرسته ورونه رسيږي. پدې ډول به مقاومت ختم او په سيمه کې به دخپل مرام مطابق منګولې ټينګې کړي.

خو، دوی له تاريخه ناخبره او افغانستان يو اسانه هدف ګڼي. دافغانستان سره دسرحد دهاخوا دپښتنو خواخوږي يو طبيعي موضوع ده او ددې مخ ددنيا هيڅ يو طاقت نسي نيولای. نه يوازې د پاکستان حکومت ددغو پښتنو تګ وراتګ نسي منع کولای بلکه انګريزانو او تر راوروسته روسانو پخپل وختکې پخپل ټول قوت داکار ونکړای سوای. امريکايان به ترڅو دا نه ګټونکي جنګ ته چې تردوی پخوا نور هم ناکام سويوه ادامه ورکوي.

کله چې افغانستان ته ډېر عسکر واستول سي، دامريکا ميډيا (راديو، تلويزيون، اخبار، مجله) به هم په افغانستان کې فعاليت ډېر کړي. په افغانستان کې دامريکايانو پراخ حضور به دافغانستان ليرې او نژدې ګاونډيان وويروي او وهڅوي چې مخالفينو ته نوره پرمختللې وسله او مالي ملاتړ ورکړي. دابه جنګ ډېر تود کړي او دبهرنيو عسکرو تلفات به نور هم ډېر سي. دتلفاتو دډېرېدو په صورتکې به دناټو غړي هيوادونه خپل عسکر کم او يا وباسي او دجنګ بار به په افغانستان کې يوازې دامريکا پراوږو پاته سي. دامريکايانو تلفات به نور هم ډېر سي او ميډيا به ئې په امريکا کې په ښه تفصيل خپروي. دا حال به دوه درې کاله دوام وکړي او بيا به لکه د ويتنام دوختو پشان دسپيني ماڼۍ په مخکې خلک مظاهرې کوي چې له افغانستانه دې زموږ عسکر راووزي. په ويتنام کې امريکا ماته نسوه بلکه دخپلو خلکو فشار راوايسته داځکه خلکو دسپينې ماڼۍ په مخکې نارې وهلې چې زموږ زامن ولې په ويتنام کې دجنګسالارانو دبرسرا اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سړي ولې پرويتنام دجنايتکارانو دمسلط ساتلو لپاره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو یوي؟ زموږ ورونه ولې په سایګون کې د قاچاقبرانو د ګټو قرباني کیږي؟ ما امریکایانو او افغانانو ته په امریکا کی په ډیر وضاحت وویل چې زه تا سو ته پېشبیني کوم چې درې کاله وروسته به د امریکا ولس د سپیني ماڼۍ په مخکې همدا سې نارې وهل پیل کړي چې زموږ زامن ولې په افغانستان کې د فلانې قاچاقبر وزیر د برسرا اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سړیان ولې په کابل کې د رشوتخورو او طفیلیانو د چاغېدو لپاره قربانیږي؟ زموږ ورونه ولې پرخلکو د جنګسالارانو د تپلو لپاره خپلې وینې تو یوي؟ موږ څه حق لرو چې پر زورېدلیو افغانانو د بشرد حقوقو د ښمنان مسلط وساتو؟ موږ نه غواړو د کابل فاسد حکومت دژورې پشان زموږ په وینو وپائي..... دا میډیا، د امظاهرې او دا فشار به د امریکا حکومت مجبور کړي چې خپل فوجونه له افغانستانه په تېټ سر وباسي. پدې ډول زه د امریکا راتلونکې په افغانستان کې دویتنام د جنګ دوخت سره پرتله کوم. ما امریکایانو ته دا خبره د خپلې تجربې او تاریخ څخه په درس په پوره وضاحت کړېده چې که تاسې په افغانستان کې پرنظامي حل اصرار کوی نو زه په پوره ډاډ درته وایم چې ستاسې سرنوشت دروسانو دی. روسان په یولک وشل زره فوج خپل مطلب ته ونه رسېدل، تاسې هم نسئ رسېدای. خو دا هم درته وایم چې په افغانستان کې دناټو ماته وتاسې، دناټو غړو هیوادونو، افغانانو او دسیمې خلکو ته ښې پایلې نلري. (دناټو دماتې عواقب مې په تفصیل ورته تشریح کړیدي چې دلته یې د ذکر مجال نسته). ما ورته وویل چې دمخه تردې چې امریکا د دغه شوم سرنوشت سره مخ سي د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي باید د افغانستان په باب د امریکا پالیسي بدله کړي او سیاسي حل ته پرنظامي حل ترجیح ورکړي. پدې کې د ټولو خیر دی. د امریکا نوی جمهور رئیس باید د هغه فارمول له مخې او یا هغه ته ورته کوم چې ستاسې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې مې ایښی دی عمل وکړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ایستلو مهالویش اعلان کړي.

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د جمهوري ریاست لپاره انتخابات دي، ستاسې په نظر څوک به موزون سړی وي؟

که د افغانستان په باب د امریکا او ناټو پالیسي همداسې وي لکه اوس چې ده او بدله نسي نو اول ممکن د امنیتي شرایطو د خرابۍ په وجه انتخابات ونسي او که وسي نو هرڅوک چې د نویو انتخاباتو په نتیجه کې مشر سي کامیاب به نه وي. د افغانستان دولتي دستگاه اوس یوې فاسدې معدې ته ورته ده ترڅو اساسي علاج یې ونسي هره سالمه غذا چې ورسي فاسدیږي. البته څه سلیقئي تغییر به د هر نوي سړي سره راسي خو هغسې به نه وي چې خلک ئې طمع لري. زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه یو سم نظام باید جوړ سي او بیا د هغه لپاره په سړي پسې وکتل سي. یعنې نظام د سړي لپاره نه وي بلکه سړی د نظام لپاره وي. نو ځکه زه اوس پر سړي هیڅ فکر نکوم بلکه دا فکر کوم چې څنگه دا نظام په یو ښه نظام بدل سي څو وکولای سي صالح خلک راجلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیر سؤال د هرچا دا وو چې څه باید وسي چې افغانستان د روانې فاجعې څخه خلاص سي ؟

دغه سؤال ته ما په پخواني کتاب کې د اوسني نظام دبدیل ترعنوان لاندي جواب ورکړی وو. خو پدې کتاب کې مې دپای خبرې او د افغانستان دبحران سیاسي حل ترعنوانونو لاندې جواب او تشریحات ورکړیدي او په پای کې مې د بحران دحل فارمول وړاندې کړیدی کوم چې دډیرو هلوځلو په نتیجه کی رامنځته سویدی. په تیر کتاب کې مې هم داخبره کړې وه او اوس هم پرځای ده چې هرڅوک د کابل پرحکومت او امریکا انتقادونه کوي چې افغانستان یې تباهۍ ته روان کړی دی خو دچا سره پوره نسخه نسته چې څه باید وسي چې له دغه تباهۍ څخه راوګرځي. شکایتونه ډیر دي خو دحل لار نامعلومه. هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سي نو پرځای به یې کوم نظام وي چې هم په هیواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بیا د ۱۹۹۲م کورني جنګونه تکرار نسي)، هم د سیمې هیوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړیوال قانع وي چې افغانستان د نړیوالې ټولنې یو فعال او ګټور غړی دی. دلته دغسې سؤالونو او تشویشونو ته جواب ورکول سوی دی. تراوسه د افغانستان دبحران دحل په منظور یو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه دلته چې وړاندې سویده نده وړاندې سوی. زه دا فارمول په هیڅ وجه خپل مولود نه بولم بلکه دا ددوستانو او دټولو هغو کسانو دهمکارۍ، پیرزوینې او ګډ کار نتیجه ده چې دافغانستان په خاطر یې خپل فکر او اخلاص زما او ملګرو سره شریک کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پای خبري

په ۲۰۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته ډېرو افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته ښه راغلی ووایه څو د هغو زورواکانو له ظلمه یې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلي وه. د استاد رباني د وخت دداخلي جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه دهرچا سره تازه وه. همداراز، دافغانانو هیله وه چې نړیوالې ټولنه به د خپلو وعدو مطابق دیو سم حکومت جوړېدو ته موقع ورکړي او د وران سوي افغانستان په بیاودانولو کې به فعال سهم واخلي. هیره دې نه وي بوش دافغانستان لپاره د مارشال پلان پشان دبیاودانولو ژمنه کړیوه او دانګلیستان صدراعظم خو په تکرار ویل چې موږ به افغانستان ابادوو؛ بیا به یې نه پریږدو لکه پخوا چې څو واره نړیوالې ټولنې خوشې کړی وو (جان کیمپنر، ص ۱۴۶).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې دغه وعدې ترسره نسوې او په ملکي او نظامي ساحو کې دملي او بین المللي بیسابقه توجه او ملاتړ سره سره ډیر لږ کار وسو. اوس افغانانو خپلې هیلې تقریباً له لاسه ورکړیدي. نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آینده ځانته نه ګوري. حتی د امریکا جمهور رئیس (بارک اوباما) اعتراف کوې چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده. همداراز، د انګلیستان لارډ پاډي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډیر خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یو ناکام دولت دی. ناټو ډیره نژدې ده چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناټو پخوانی قوماندان، د پي ار تي مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناټو په افغانستان کې ګټونکې نده." داروپائي پارلمان دبهرنیو اړیکو څانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "دیاغیانو دفعالیت دوام او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغـان حکومـت کمزوري پـه افغانسـتان کـې د غـرب او اروپـا ماتـه يقيني کـوي. دامريکـا دجمهـور رئـيس مرسـتيال (جـو بايـډن) د امريکـا کـانګريس تـه وويـل چـې د افغانسـتان اقتصـادي، امنيتـي او ټـولنيز شـرائط ويرونکـي دي او ددې ملـت جغرافيـه، خلـک او تـاريخ زمـوږ پـه خـلاف کـار کـوي. کانګرسمين جيم مکګـورن وويـل دمخـه تـردې چـې زه افغانسـتان تـه دنـورو عسـکرو د اسـتولو ملاتـړ وکـړم غـواړم يـوه ستراتيجي ووينم چې پـه هغـه کـې زمـوږ راوتـل هم شـامل وي. د امريکـا د کـانګريس يـو بـل غـړي (جـان تيـری) وويـل مـوږ چـې د خلکـو کوچنيـان ورمـړه کـړو او جنازې تـه يـې ګـورو، پلـرو تـه يـې څـه وايـو چې مـوږ د څـه لپـاره افغانسـتان تـه راغلـي يـو؟ دامريکايـانو د **۵** مـئ **۲۰۰۹** پـه بمبـاريو کـې چـې دفـراه ولايـت پـه بـالابلوک کـې ئـې **۱۴۰** ملکـي خلـک چـې **۹۳** يـې کوچنيـان، **۲۵** ښـځې او **۲۲** نـور يـې زاړه او ځوانـان سـړي وه ووژل، اډميـرل مايـک مـولن (د امريکـا دټولـو افواجـو مشـر) پـر موضـوع دتبصـرې پـه وختکـې وويـل "دملکـي خلکـو وژل مـوږ پـه افغانسـتان کـې نسـي بريـالي کـولای. هـر واري چـې مـوږ ملکـي خلـک وژنـو پـه حقيقـت کـې مـوږ خپلـې سـتراتيجي تـه ضـرر رسـوو." د امريکـا دبهرنيـو چـارو دپخـوانۍ وزيـرې (کونـد اليزه رايـس) مشـاور ډيـوډ کيلکـولن پـدې نـژدې وختـو کـې د امريکـا سـنا پـه افغانسـتان کـې دجنـګ د پراخيـدو څخـه ووېـرول. هغـه وويـل: مـوږ پـه ويتنـام کـې څـه وکـړل؟ جنـګ مـو پـراخ کـړ، مـوږ دهغـو مشـر راوغورځـاوه او مشـکل مـو پخپـل لاس کـې واخيسـت چـې حـل يـې کـړو خـو حـل مـو نکـړای سـوای. پـه سـيمه کـې دامريکـا دقـواؤ سـتر قومانـدان (جنـرال ډيـوډ پتـرئيس) وائـي چـې افغانسـتان د امپراتوريـو پـه هـديره شـهرت لـري؛ مـوږ دغـه تـاريخي واقعيـت لـه پامـه نسـو غورځـولای. افغانسـتان او پاکسـتان تـه د امريکـا دجمهـور رئـيس خـاص اسـتازی (ريچـارډ هـولبروک) پـه مونشـن کـې دنړيـوال امنيـت کنفـرانس تـه وويـل: دا بـه يـوه اوږده او سـخته مبـارزه وي؛ ترعـراق ډيـره سـخته. کابـل کـې د روسـيې سـفير (ضـميرکابلوف) وائـي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا او ناټو هغه غلطۍ تکراروي کومې چې مونږ په افغانستان کې کړې وې.

ډېر خیرونکي دافغان حکومت حالت هغه سخت ناروغ ته ورته بولي چې د شدید مراقبت په خونه کې په مصنوعي تنفس ژوندی دی. چې کله هم دغه مصنوعي تنفس (خارجي فوجونه) او په کال کې د زرو ملیونو ډالرو پیچکارۍ ځیني لیرې سي ناروغ سمدستي مري. ما خارجیانو ته ویلي دي چې دا شارون به ترکله په مصنوعی تنفس ساتئ؟ دا بیا پرېښو نه درېږي، خوشې دئ او ځان دواړه په تکلیف کوی. په کابل کې د ۲۰۰۸ ثور د اتمې دجشن واقعه ئې ښکاره مثال دی چې د مخالفینو څو فیرونو د اردو جنرالان وزغلول او رئیس جمهور او وزیران ئې پرمیدان دښمن ته پرېښوول. خو ددې ټولو مشکلاتو سره سره مونږ پدې باور یو چې دکړکیچ د حل لار اوس هم سته پدې شرط چې نړیواله ټولنه ئې وغواړي او پرسمه لار دیو لوی ګام د اخیستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسوس خبره ده چې ناټو او نړیوالې ټولنې په ټولو ونکړای سوای په افغانستان کې امنیت راولي بلکه پخپله د امنیت داخلال سبب سویدي. دوی، اوس د تروررستانو په بهانه د ولس سره جنګیږي او چې څوک دولس سره جنګیږي ماته یې یقیني ده. د کابل حکومت له کابله بهر پر اطرافو ډیر لږ کنترول لري؛ لوی ښارونه اکثره وحکومت ته د نیمه وفاداره زورواکانو په لاس کې دي. پداسې حال کې چې کلي او درې دحکومت له کنترول بهر دي، د هیواد جنوبي، ختیزې او لویدیزې برخې اکثره بالفعل د طالبانو په لاس کې دي چې د ناټو سره په جنګ دي او د هیواد شمال د زورواکانو په پنجو کې دی. طالبانو اوس شمال ته خپل واک غځولی دی او پرکابل ئې هم فشار ډیر کړیدی. ناټو باید په شمال کې هم د طالبانو د مقابلې لپاره فوج واستوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولي. کله چې د امریکایانو دلوجیستیکي موادو د انتقال کاروانونه د پېښور پرځای د روسیې له لارې دافغانستان شمال ته لار پیدا کړي، ددغه سیمو جنګسالاران او غله به د ولجې لپاره پر دغو کاروانو حملې پیل کړي؛ کرار کرار به طالبانو ته په شمال کې د فعالیت موقع نوره هم مساعده سي.

امنیت دکابل په ښارکې چېرې چې نړیواله ټولنه او ناټو کافي حضور لري ورځ په ورځ خرابیږي؟ دعراق پشان اوس نه یوازې د سړک دغاړي بمان او اسانه اهداف ویشتل ډیرسویدي بلکه په رڼا ورځ بانکونه وهل کیږي، دارائي چور او سوداګر تښتول کیږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په ښار کې بیله مرمی ضد موټر چې ښیښې ئې هم باید توري او باډیګاردان ورپسې وي نسي ګرځیدای. کرزی سره لدې چې د خلکو منتخب مشر ځانته وائي پخپلو خلکو اعتماد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائي باډیګارډانو ساتي. خو ددومره احتیاط سره بیاهم څو واره له مرګوني ګوزاره خلاص سویدی. دا ټول په هیواد کې د کمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه یوازې مسلحو مخالفینو فلج کړیدی بلکه ډیرهغو حکومتونو هم فلج کړیدی چې د کرزي د حکومت په داخل کې جوړ دي. د جمهور رئیس لومړی مرستیال او ځینې وزیران ښکاره د کرزي په مخالفه جبهه کې ولاړ دي. دوهم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائي. د بلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دوستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزي ورونه د خارجیانو په قول په کندهار او کابل کې ټول خپلې شخصي ادارې چلوي چې د مرکزي حکومت مشروعیت او مؤثریت ئې شدیداً متضرر کړیدی. د ناټو سرمنشی (جاپ دیهوپ شیفر) وائي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(واشنګټن پست، ۱۸جنوري ۲۰۰۹) "په افغانستان کي اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی. موږ کافي وينه او پيسه هلته مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفايته اداره منځته راسي خو چندان نتيجه يې ورنکړه."

افغانستان به ناټو او امريکايانو ته تر عراق ډېر خطرناک ثابت سي. په افغانستان کې د عراق پشان د شيعه و سنّي او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن ووهل سي. که څه هم په بون او ترهغه وروسته ډير کوښښ وسو چې افغانستان پرقومي، سمتي، ژبني، نژادي او مذهبي بنيادونو لکه عراق وويشي خو مطلوبه نتيجه يې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکې دلته هم دخو خرخ سوو کسانو پوسيله ډير تلاش وسو چې اقليتونه دپښتنو پخلاف راوپاروي او ورسره ويې جنګوي خو دافغانستان شريفو او نجيبو قومونو داستعمار داتوطئه تراوسه کاميابۍ ته نده پرې ايښې او په هيڅ ځای کې دقومونو ترمنځ جګړه نسته. د وخت په تيرېدو سره به داشغال پرضد مقاومت پدې قادر سي چې ټول ولس د خارجيانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي. علاوتاً، په عراق کې هيڅوک د امريکايانو پخلاف مخامخ نه جنګيږي بلکه ډير تلفات د سړک دغاړې بمان او انفجارات کوي. پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامخ د ناټو دعسکرو سره جنګيږي. په عراق کې هيڅ سيمه په زور جنګياليو نده نيولې او خپل حکومت يې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا اوس ډيرې سيمې د طالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوي. که جنګ اوږد سي مخالفين به نوره او ښه وسله پيدا کړي چې د ناټو لپاره به جدي خطر وي. اوباما د افغانستان لپاره د جنګ د پايته رسيدو نوې ستراتيجي نلري او د بوش پر لار ځي. خو ددې لپاره چې د خلکو (دخپل حزب په شمول) له انتقاده ځان خلاص کړي، داسې ښئي چې پر زړو لارو ندی روان. د امريکا د دفاع

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزارت چې دافغانستان دجنګ ستراتيجي يې دبوش په وختکې جوړه کړېده توقع لري چې د اوباما لخوا د اشخاصو په تغيير سره به ددوی دغه روانه ستراتيجي تطبيق سي نو ځکه د اوباما سره سر ښوروي. خو په حقيقت کې دوی ټول ځان دتباهۍ کندې ته بيايي. پدې ترتيب لکه افغانستان چې نورو اشغالګرانو ونه خوړلای سوای امريکا به يې هم ونه خوړلای سي. تاريخ ښوولې ده چې دا مهمه نده چې استعمارګر افغانستان ته ځنګه ننوزي بلکه دا مهمه ده چې ځنګه ځينې وزي.

خو په افغانستان او نړيواله ټولنه کې يو شمير پاليسي جوړونکي خوشبينه او پدې عقيده دي چې په افغانستان کې د تيرو ٨ کلو په موده کې ډير پرمختګ سوی او ژر به موجود مقاومت مات او دا هيواد به يو دموکراتيک اباد مملکت سي. مګر دنړيوالي ټولنې يوشمير ډيرمهم څيړونکي بيا پدغه استدلال قانع ندي او وائي چې دکابل حکومت او نړيواله ټولنه دهغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغليدي کوم چې دافغان ولس سره ئې کړيوې. دوی وايي چې دکابل حکومت او ناټو په افغانستان کې همدا اوس ناکامه ده؛ که نه، نو د ناکامۍ به څه معيار وي؟ کله چې دناټو هيوادو ولسونه وينی چې ددوی زامن وژل کيږي او دتندي په خولو ګټلې پيسې يې په افغانستان کې خوشې ځي، دوی دخپلو حکومتونو څخه سؤال کوي چې ددوی دناکامۍ کوم معيارونه دي چې په افغانستان کې اوس نسته؟ او که معيار نه وي بيا خو يې مشران سرګيچه دي او دوطن بيچاره زامن او پيسې دخپلو موهومو بلند پروازيو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وائي زموږ مشران هغه سوختي قماربازانو ته ورته دي چې دګټلو په اميد خپل ځان له حلالو خلاصوی. دافغان عسکرو او پوليسو حال تردغه هم بدتر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه ډله څېړونکي استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې څه کار سویدی خو قانع کوونکی او مشوق ندی. دوی وائي چې که موجوده وضع دوام وکړي نو په افغانستان کې دنړیوالې ټولنې ماته یقیني ده. ژر باید یو کار وسي چې دغه دماتې خواته روان جریان و مثبتې خواته واړوي. دا ډله څېړونکي مأیوس ندي او هیله لري چې نړیواله ټولنه د مخالفینو او هم دهیواد په داخل او خارج کې دهغو کسانو سره چې دکابل دحکومت سره نه جنګیږي خو په اوسنی وضع هم راضي ندي دمفاهمې ور پرانیزي. همداراز، باایمان او وطندوسته افغانان باید دخپلو وطنوالو په وړاندې نور بیتفاوته پاته نسي او یوازې په شکایت دزړه سوده ونکړي بلکه عملاً دوطن دازادی او دخپلو خلکو دتباهی دمخنیوي په خاطر پر یوه پلتفورم راټول او وطنوالو او نړیوالوته دمشکل دحل بدیل وړاندې او دټولو لپاره دهیلو یوه مرجع سي. افغانان تردرې لسیزو زیات کافي وځورول سول او دځینو داخلي او خارجي حلقو دمفاداتو لپاره ددې مظلوم ملت نور زورول دتحمل وړ ندي. ددې تراژیدی دوام که په هرسیاسي، مذهبي، قومي یا نړیوال ملحوظ وي یو ډیرغیرانساني عمل او لویه نامردي ده. د سیمې او نړیوالو طاقتونو مشروع ګټې باید دافغانانو دګټو سره همآهنګې سي. اوس هم موږ فرصت لرو چې یوه همږغې او منسجمه ستراتیژي چې په عمل کې ښه نتیجه ورکړي طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان وتوانیږي چې یو مستقر، فعال، دګاونډیانو دوست او دنړیوالې ټولنې قابل اعتماد انډیوال دولت جوړ کړي.

دافغانستان ددولت دمخالفینو سره دملل متحد یا ناټو مخامخ خبرې د عدم اعتماد او ځینو نورو ملحوظاتو په وجه ښائي مطلوبه نتیجه ورنکړي. خو هغه یوه او ازمویلي افغانان ښائي له بحران څخه د افغانستان دراوتلو لارې چارې پیدا کړي کوم چې دامریکا دنظامی کمپین او په کابل کی دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دملګرو او دمسلحو مخالفينو دکړيو غړي نه دي بلکه تل ئې دوطن او اسلام دګټو دفاع کړې او دټولو اړخونو دسالمو عناصرو سره يې ښه روابط ساتلي دي. څرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړيوالو مداخلو خلق کړيدی نو دعملي قدم پحيث اول نړيواله ټولنه وظيفه لري چې پدې لارکې يو مثبت قدم واخلي. دوهم او حتی اول دافغانانو وظيفه ده چې دخپل نجات لپاره سره راټول او دخپلو وطنوالو او نړيوالې ټولنې سره دبحران دحل په لارکې مرسته وکړي. موږ ټول بايد په افغانانو کې يو داسې شخص يا ډله ولټوو چې پورتني خصوصيات ولري، افغانان ئې په بد نوم ونه پيژني، دطالبانو، مجاهدينو او نورو وطندوستانو سره ئې اړيکې بدې نه وي، د سيمې هيوادونه ترې ونه ويريږي او نړيواله ټولنه ورسره کار وکړايسي او ورڅخه وغوښتل سي چې دموجوده بحران د حل په لار کې يو مثبت کردار اداء کړي.

څرنګه چې دافغانانو موجوده کړاؤنه تر ډيره حده دبهرنيو قوتونو دمداخلو نتيجه ده نو دا دنړيوالې ټولنې فرض دي چې ددغه کړاؤنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړيوالې مرستې بايد ديوې معينې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظيم سي او هرهيواد لکه اوس اجازه ونلري چې هرچيرې او هرڅومره چې ئې خوښه وي پيسې مصرف کړي. مرسته سوې پيسې بايد ددولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې دافغانستان د بيارغونې لپاره ولګول سي. دا پلان بايد مارشال پلان ته ورته وي دکوم دعملي کيدو چې ښاغلو بوش او بلير وعدې کړيدي. د لومړي پنځه کلن پلان په تطبيق سره به افغان دولت تر ډيره حده دخپلو خلکو او نړيوالو هغه باور ترلاسه کړي چې داهيواد سمې خواته روان دی، امن او عدالت به تأمين سي، اقتصاد به وده وکړي او نړيوال رقابتي بازار ته به لار پرانيزي. دا وخت به افغانستان د نړيوالې ټولنې يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثبت غږی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوي کې به معتنابه کردار ادا کړای سي.

د افغانستان د بحران سیاسي حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انګریزي استعمار او وروسته روسي ښکیلاک کامیاب نسو، داسې به امریکا هم نه بریالی کیږي. همدا اوس د امریکا جمهور رئیس وایي چې موږ په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناټو مشر وایي چې جنګ د حل لار نده. سؤال دادی چې که جنګ د حل لار نده او امریکا به حتماً وځي نو بیا به څه کیږي او پرځای به یې څه ډول حکومت وي؟ موږ ډیر ځله جنګ په ډیرو قربانیو ګټلی دی خو دا ګټه مو بیا خپله نده سمباله کړې؛ او دغه سبب دی چې لږ وډیر هر څلوېښت کاله پر موږ بیا یو تباه کوونکی جنګ تحمیل سویدی. موږ اکثره پدې نه یو توانیدلی چې یو مخلص او ولس ته وفادار قیادت ولرو؛ خپلې ګټې تعریف کړو؛ د ګاونډیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې وپیژنو او بیا د ګاونډیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح د خپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لږترلږه یې د خپلو ګټو سره له تصادمه وساتو. زموږ د دغو کمزوریو نتیجه ده چې له یو مصیبته لا خلاص نه یو پر بل اوړو. راسئ د خدای (ج) لپاره پر ځان، خپل راتلونکي نسل او وطن زړه وسوځوو او سره کښینو چې څنګه کولای سو د دغسې غمجن تاریخ د تکرار مخ ونیسو؟ راسئ په سړه سینه سوچ وکړو چې مطمئن سیاسي حل او باثباته مستقل دولت به کوم وي؟

یو کال د مخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفر وم او راته معلومه سوه چې هرڅوک د امریکا جمهور رئیس سي هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوي، جنګ به پراخوي او تودوي (دا ځکه دا د امریکا د دولت پالیسي وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې څه باید وسي. دا جریان مې په تیر کتاب (دافغانستان د کړکیچ د حل لار) کې مفصل لیکلی دی. هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک اوباما بریالی کیږي دا ځکه چې د بوش او دده د حزب څخه امریکایان ډیر په تنګ سوی وه. ما ویل چې که اوباما بریالی سي معنی یې داده چې څلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی. دا تصور مې هم کاوه چې اوباما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کیږي دا ځکه چې دامریکا سیاسي تاریخ او عنعنه داسې ده چې یو جمهور رئیس ډیر لږ پښنو پاته نه وي بلکه دوره بیا انتخابیږي. بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې اوباما خو تر بوش ډیر تعلیمیافته او فعال سړی دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سي. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دوام لري. اته کاله وروسته چې کله دامریکا دجمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ما ته رایه راکړئ زه به له افغانستانه فوج وباسم او پدغه شعار کامیاب سي. هغه هم سمدستي فوج نسي راایستلای بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پراخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او دټولي پرمختللي نړۍ وسلې به زموږ د منافقو او نامردو ګاونډیانو په همکارۍ پر موږ استعمالیږي. ما داهم معلومه کړه چې امریکا به کوښښ کوي چې پر طالبانو قاطع عسکري ضربات او ښه یې زمول کړي او بیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغواړي. په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او دافراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ د هغه چا سره خبرې کوو چې جنګ ردوي، په افغانستان کې زموږ روان ددموکراسۍ جریان مني او دالقاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي دخپلو مسلحو مخالفینو په منځکې تفرقه واچوي او دپخواني استعماري فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو داخبره هم کړېده چې دوی د طالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان دالقاعده ځخه جلا سي نو امریکایان حاضر دي خبرې ورسره وکړي. ماورته وویل یو وخت تاسې کوښښ کاوه چې دا دواړه سره یوځای وي او اوس یې سره جلا کوئ. ددنیا کارونه داسې ندي چې هروخت دچا زړه وغواړي هغه به کولای سي. اوس په افغانستان کې نړیوال جنګ دی. تاسې سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسې طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسې چې ددنیا یو لوی قوت یاست بیا هم پدې جنګ کې لتویا ، لتوانیا او جورجیا غوندې کمزوره هیوادونو ته ځان اړ بولئ نو طالبان چې کمزوري دي ولې به دنورو مرسته ردوی. ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې نه وی ختم سوی داسې غوښتنې عملي ندي بلکه ښائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسیسې پحیث تلقي کړي. راسئ ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې پایته ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلیږي.

داخبره هم ما تکراراً له بهرنیانو اوریدلې ده چې دافغانستان په استقرار او بیا ودانولو کې باید ګاونډیانو ته لوی کردار ورکول سي چې دا دملګرو ملتو دمؤسسې پخوانی موقف هم دی. پداسې حال کې چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباه کړیدي چې سرنوشت یې ګاونډیانو او لویو طاقتونو ته حواله سویدی او خپله افغانان چا ندي پرېښي چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي. دغه نړیوال ظلم دی چې تل ګاونډیان اول دمرستې په نوم راځي بیا دافغانستان په خاوره کې تردغه نامه لاندي مضر رقابتونه کوي، ورپسې یې دغه رقابتونه په سیمه ایزې دښمنۍ اوړي او په بالوکاله جنګ بدلیږي. دوی دافغانانو سره دمرستې ترنوم لاندې په افغانانو کې پخپلو ملګرو خپله نامرده اجنډا مخته بیائي او دخپلو افغانانو ورونو سره ئې جنګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې پرځای چې افغانستان تل دخپل جغرافیائي موقعیت قرباني وي، که فرصت ورکړه سي یقیناً به دا هیواد سیمې ته دثبات یو مهم عنصر وګرځي. داځکه افغانستان نه یوازې د اوبو ښې زیرمې او ډیر ګټور معدنونه لري چې دسیمې دهیوادو په هوساینې او پرمختګ کې ورځخه کار اخیستل کیدای سي بلکه دا هیواد د مرکزي اسیا، جنوبي اسیا، چین، او خلیج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کیدای سي. یو ارام افغانستان دسیمې دثبات لپاره ډیر ګټور دی. تراوسه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پیدا سوې یا چا پیدا کړېده نو ګاونډیانو او حتی نړیوالو ددغه اور ځخه د ځان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور دانګلیدي. خو څرنګه چې دوی پخپل منځکې جوړ ندي نو کله چې هغه اور ځه قابو سویدی دوی هلته بیا دخپلمنځي رقابتونو اور بل کړیدی او پدې ډول یې افغانان په یو بل مدهش اور اړولي دي چې دهغه اور تاو هم همدغو اوربلوونکو ته رسیدلیدی. او بیا همدوی حیران وي چې خپل بل کړی اور ځنګه مړ کړي. دا ورانونکی بحران هرځو لسیزي وروسته بیا بیا راپیدا او تکراریږي، افغانان پکې سوځي او سیمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پرافغانانو دې د چا زړه وسوځي او پردې مظلوم او زوریدلي ولس دې ځه رحم وسي. داځکه تراوسه داډول انساني ضمیر په چا کې پیدا نسو. خو وایم چې افغانستان د سیمې یوه مهمه برخه او د نړیوال کلي یو مهم کور دی چې نا ارامي یې هروخت ټول نا ارامه کړیدي. راسئ ټول لږ په سړه سینه غور وکړو چې زموږ ټولو خیر په ځه کې دی او ځنګه دبحرانونو دا شیطاني دائره ماتولای سو او ددې په عوض کې چې ناقرار افغانستان دسیمې او نړیوالو د ناقرارۍ سبب سي او یا ګاونډیان او نړیوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سي، افغانستان د سیمې په ثبات او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي. هغه هیواد چې د سیمې او نړۍ د نا ارامۍ او عدم استقرار سبب کیدای سي دثبات او پرمختګ سبب کیدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئي هم سي. افغانستان، د ديورند د خط ها خوا په قبائلي سيمو، د هندوستان په کشمير او د مرکزي اسيا او ايران په ثبات کې مهم رول اداکولای سي.

د غرب او زموږ د ګاونډيانو د عزائمو په نظر کې نيولو سره ما کال د مخه دا سوچ وکړ چې د جنګ په او سني معادله او معضله کې افغانان چيرې دي؟ ايا موږ د کور مالکان هم يو څوک يو؟ ايا موږ هم په د غه معادله کې ځای لرو او په تعديل او حل کې يې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانونه روشنفکر او سياستپوه وائي چيرې دي چې وائي بيله موږ د افغانستان مشکل نه حليږي؛ زموږ څخه چا پوښتنه نده کړې که نه او س به پر هيواد دا مصيبت نه وای. هغه کسان چې ځانونه مغز متفکر او د ټولنې پيروی (کريم) وائي چيرې دي؟ فيصله مې وکړه چې ارام به نه کښينم، په دنيا به ګرځم او د هرهغه چا کورته به ننواتې ورځم چې د وطن د خير د فکر توقع ځينې کيږي. هغه ته به خپل د امريکا سفر، له سفره زما برداشت او د افغانستان حالات تشريح کوم او بيا به ورڅخه د وطن د نجات په منظور د بحران د سياسي حل نسخه غواړم.

په واشنګټن کې مې خلک وليدل، بيا مې لاس انجلس، سانفرانسسکو، شيکاګو، ميشيګن، فلاډلفيا، نيويارک او ويرجينيا کې افغانان وليدل او په کچکول کې مې څه راټول کړل. بيا مې هم هرچا ته خپل ادرس، تلفون او ايميل ورکړ چې په مورد کې راسره په تماس کې سي او خپل نظريات راواستوي. کورکې مې کچکول خالي کړ او د اواري د اروپا په سفر ووتم. په ناروې، سويدن، ډنمارک، جرمني، هالينډ، بلجيم، فرانسه او انګليستان کې مې ډير کسان وليدل. د خپلې ورکې د موندلو په تلاښ کې چې چيرې چا يو پوه او د وطن په درد دردمن افغان يا ډله راښوولي ده ورغلی يم. د اروپا د سفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بيا د افغانستان او پاکستان په سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووتم. لومړی پیښور ته ولاړم. هلته مې افغان مهاجرین او د جهادي تنظیمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي ولیدل؛ کافي خبرې مې ورسره وکړې.

د تورخم له لارې افغانستان ته واوښتم. د جلال اباد پر لار یو شمیر علماء کرام د قاری اسرارالله همیم په مشری راته ولاړ وه او زه یې په بهسودو کې د همیم صاحب مدرسې ته بوتلم. هلته مې واورول. که څه هم د ننګرهار والي (ګل اغا شیرزی) میلمه کړم او ډیر اخلاص او اصرار یې وکړ چې په دولتي میلمستون کې واوسم خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پاته سوم. ګل اغا شېرزي زما تحریک یو عاجل ضرورت وګاڼه او د هرراز مرستې وعده یې وکړه. په جلال اباد کې مې د پوهنتون د استادانو، لیکوالانو، علماؤ، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل. هغوی ته مې وویل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو څخه مرسته غواړم. مرسته زما سره وکړئ، مرسته د ځانو سره وکړئ او مرسته د خپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ. ما ویل چې د افغانستان د بحران د سیاسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملي کول او ملګري پیدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول باید جوړ سي چې څه باید وسي؛ داشخاصو خبره وروسته ده. موږ اول نظام باید جوړ کړو او بیا د هغه لپاره سړي وګورو. نباید د سړو لپاره چوکۍ وتراشل سي. وروسته حاجی عبدالقیوم مومند (مشهور په منګل حاجی) په ګرداب کې میلمستیا کړې وه چې په هغه کې د مومندو د قام یو شمیر مشرانو ګډون کړی وو. د هغو سره مې په پښتني جرګه کې د خپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټورې وې. وروسته د همدې قومي مشرانو په بدرګه کابل ته ولاړم او هلته په نوې کارته کې د هغوی په ځای کې دیره سوم. کابل کې مې جمهور رئیس (حامد کرزی)، یو شمیر وزیران، والیان، د شوری وکیلان، د پوهنتون استادان، لیکوالان، پوهان، قومي مخور، د جهاد رهبران، د حزب اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او طالبانو پخواني مشران وليدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهار ته ولاړم او هلته مې ځيني مهم کسان وليدل. بيا کوئټې ته ولاړم او افغان مهاجرين مې وليدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان دبحران حل په څه کې دی؟ هرچا ويل جنګ يې د حل لار نده. امريکايان په جنګ ميدان نسي وړای. ددوی ډيريو ويل چې مخالفين هم مزاحمت کولای سي خو دګاونډيانو او نړيوالو څخه ارام حکومت نسي کولای. ما په هرځای کې هريوه ته همدا خبره کړيده چې که جنګ بحران نسي حلولای نو دمسئلې سياسي حل به کوم وي؟ هغه به کوم حل وي چې پر لاندې بينادونو ولاړ او دغه يې اساسي نکات وي:

۱. افغانستان اوس اشغال دی او دا اشغال څرنګه ژرترژره رفع کيدای سي؟

۲. په افغانستان کې څه ډول يو حکومت بايد راسي چې اکثريت يې خپل وګڼي او ملاتړ يې وکړي خو کوم کسان او لړکي چې يې خپل نه ګڼي دومره ځان محروم احساس نکړي چې ټوپک پسې راواخلي. په امريکا ، انګليستان، فرانسه او نورو پرمختللو هيوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بريالۍ کيږي حکومت جوړوي او مخالفينو ته په حکومت کې ځای نه ورکوي خو هغوی توپک نه پسې وراخلي بلکه موقع ورکوي چې کار وکړي. دافغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه داستعماري ګټو په حکم پر قوم، ژبه، نژاد او دتوپک پرشمير او پردوته دخدمت په اندازه ويشل سويدي. سربيره پردې، دتيرو ديرشو کلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

موده کې دزمامدارانو قوت دخلکو په توهين، ازارولو، شړلو، وژلو او بمبارولوکې استعمال سويدی چې بده نتيجه ئې ټول وينو. ديوه داسې نظام راتلوته بايد کار وسي چې د اسلافو دغه پاليسي بدله کړي؛ کار واهل ته وسپاري او ځان ولس ته ورسوي؛ راتلونکی افغان دولت بايد ولس ته دهغوی دمستقبل يو روښانه تصور او هغه ته درسيدو واضح کړنلاره ورکړي او دځان سره يې په خوشحالۍ او اميد ديو هوسا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳. موږ په داسې يو سيمه کې پراته يو چې ګاونډيان مو حريص، منافق، د اسلام ترنامه لاندې نامسلمان او نامرد دي. خو دبد ګاونډي سره به هم څوک دګذارې لار مومي. دډپلوماسۍ اهميت په همدغه کې او مهارت يې همدلته دی. څنګه کيدای سي چې زموږ په هيواد کې دګاونډيانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په همکارۍ بدل سي؟ او يا لږترلږه په ټکر کې نه وي. که د کوم ګاونډي سره دوستانه اړيکې نسو ټينګولای نو کم تر کمه عادي روابط خو ورسره ولرو؟ له شره يې څنګه ځان ساتلای سو؟

۴. موږ پداسې حال کې چې دچا غلامي نه منو، دنړيوال کلي يوه برخه او دمسؤليت په احساس سره دنړيوالې ټولنې يو باوري انډيوال يو. افغانستان ددوستانه اړيکو په درلودلو سره د نړيوالې ټولنې يو فعال غړی او بزنس پارټنر دی. هغه به څنګه دولت وي چې وخپل ولس ته مخلص او دهيواد لوړې ګټې تعريف کړي؟ او څنګه کولای سي چې په سيمه کې د ګاونډيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دنړۍ د لويو طاقتونو مشروع ګټې تشخيص او د افغانستان د ګټو سره يې همږغې کړي؟ موږ څنګه ګاونډيان او نړيوال مطمئنولای سو چې د چا امن او ترقی ته تهديد نه يو خو په موږ کې دنورو مداخله هم قطعاً نسو زغملای او عواقب به يې دوی ته وخيم وي.

افغانستان ډير مهم ستراتيژک موقعيت لري چې د مرکزي اسيا، جنوبي اسيا، چين، ايران او خليج په منځکې پروت دی. افغانستان که مستقر وي د سيمې په ثبات او ازدهار کې لوی مثبت رول لوبولای سي. او دا هيواد هغه وخت مستقر کيدای سي چې بيطرف وي. افغانستان هغه وخت افغانانو او نوروته د سر درد سويدی چې بيطرفي يې خرابه سويده. په ۱۹مه پيړۍ کې برتانويانو، په شلمه پيړۍ کې روسانو، ورسته دافغانستان ګاونډيانو او د ۲۱ مې پيړۍ په سرکې د امريکا مداخلو افغانستان او سيمه دبحران سره مخ کړه. حتی غيردولتي او انفرادي مداخلاتو او مليشوته پناه ورکولو هم افغانستان او سيمه بحراني کړه. دافغانستان بقاء په بيطرفی کښې ده چې دګاونډيانو سره ښه روابط ولري او د نړيوالې ټولنې انډيوال وي.

افغانستان او پاکستان ته د سفر په جريان کې مې د دولت د مسلحو مخالفينو مهم مشران چې پټ وه هم وليدل. هغوی ته مې وويل چې جنګ وسيله ده او هدف ندی. جنګونه بالاخره په مذاکراتو او سياسي حل ختميږي. ديوې داسې مخلصې سياسي هستې اهم ضرورت دی چې د غه لوري ته کار وکړي. هغوی ته مې واضح وويل چې زموږ د سياسي حل تلاښ بايد په هيڅ وجه د روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي مقاومت د کمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسې سیاسي جبهې جوړول وي چې د اشغال ورځې ورلنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر تول له موجوده مصیبته خلاص کړي. دلته باید هغه کسان او عناصر دوطن دنجات لپاره منسجم سي کوم چې اوس لکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي. هرچاته باید روښانه وي چې زموږ تحریک دمسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل کې یې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې داهم وریاده کړه چې دجهاد په دوران کې موږ ترتاسې ډیر ولسي ملاتړ درلود ، ګاونډي هیوادونه زموږ ملګري وه کوم چې اوس ستاسې پخلاف دامریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او په هرجومات کې پنځه وخته دعاء راته کیده (تاسې ته اوس په کعبه مبارکه کې هم دعاء نه کیږي) ؛ غربي نړۍ هم زموږ ترشا ولاړه وه کوم چې اوس ټول تاسې سره په جنګ دي. ددې ټولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ جهاد درلودل بیا هم چې کله وخت راورسید زموږ دوستان او دښمنان سره کښینستل او دجهاد دبري مخ یې ونیو. کیدای سې یوه مرحله راسي چې ستاسې اوسني ملاتړي او دښمنان دواړه ستاسې په غیاب کې سره کښیني او تاسې ته ووایي چې وظیفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرګی واست او زموږ دیګ درباندې پوخ سو. زما یقین دی ستاسې څخه به ددې ډیرو قربانیو مننه هم ستاسې اوسني دوستان ونکړي او ممکن په ګډه داسې ناروا ټاپه درباندې ولګوي چې کلونه یې بیا په پاکیدو حیران یاست. ددغسې یو حالت په فکر کې باید یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه باید تل درسره وی.

دسفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ځایه دکراچی پرلار لندن ته تلم. اسلام اباد کې دپاکستاني مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم داځکه زما ورکه لا نه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم څه نه درلوده. یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالیسي مطالعاتو انستیتوت ته زما دافغان کوربه په اصرار ورغلم. هغو ته مې وویل چې پاکستان یوه ډېره خطرناکه بازي روانه کړېده؛ نه معلومېږي چې څومره به دوام وکړي او نتیجه به یې څه وي. تاسې له یوې خوا دامریکا ملګري یاست خو له بلې خوا دامریکا دمسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. دمخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځي خو دګوانتانامو ، بګرام او کندهار زندانونه هم تاسې په دوی ډک کړیدي او له قفسه یې دتقاضا په وختکې خریدار ته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسې دهمدغه دوه مخې پالیسۍ په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، دکابل دولت خو په جار سردرڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او دافغانستان ملت هم شاکي دی. دابه ترکله؟ دجهاد په وختکې هم تاسې ترنورو هیوادو ډېره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو دجهاد ملاتړ وکړ او ملیونو افغان مهاجرینو ته مو په نره پناه ورکړه. خو دجهاد په نتیجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدینو ستاسې دناسمې پالیسۍ په سبب دخپلو قربانیو ثمره ولیده. داولې؟ په سیمه کې داسې هیوادونه سته چې ستاسې په نسبت یې نه دجهاد ملاتړ کاوه او نه اوس ستاسې پشان دامریکا ملګري دي خو ترتاسې اوس هم امریکاته محترم او ستاسې په نسبت په سیمه کې په ګټه او په قضایاؤ کې ترتاسې په مراتبو ډېر مطرح دي. داولې؟ تاسې باید پردغه موضوع جدي غور وکړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسې تاسې هم دوی ته اړ یاست. راسئ په افغانستان کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په تعمیري سلوک بدل کړو چې دټولو په ګټه دی. که افغانستان دسیمې دنا ارامۍ سبب کیدای سې د ثبات وسیله ئې هم کیدای سي. خصوصاً دپاکستان دثبات لپاره افغانستان ډېر مهم کردار اداء کولای سي. راسئ ! دتخریب پرځای دمسئلې پر تعمیري اړخونو فکر وکړو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سیمه کې خپل موقعیت

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشغال او د سیمې په ثبات او پرمختګ کې تعمیري کردار اداء کړي. دانستیتوت کسانو ډیر غوښتل چې زه د پاکستاني مقاماتو سره وګورم خو زه تیار نه وم او کور ته راغلم.

دافغانستان او پاکستان د سفر کچکول مې هم کورته راوړ او د هغه نورو کچکولونو سره مې یوځای کړ. پدې ډول مې دځلورو نکاتو پر بناء و افغانستان ته د یو جامع سیاسي حل د پیدا کیدو په لټه تر دیرش زره کیلومتره ډیر سفر وکړ، دډیرو افغانانو دروازو ته ودریدم او ټولو ته مې کچکول ونیو چې(ددلبرو صدقې لره ئې غواړم – هسې نه چې په دنیا پسې دلګیر یم). ګل بې خاره نه وي. د سفر په جریان کې مې دیو شمیر کسانو څخه ناخوالې هم اوریدلې دي خو زه دخپلې ورکې ملنګ وم او ملنګ که پخپل کور کې هرڅوک وی، چې کچکول یې په ځنګ کړ بیا غرور نلري د هرچا دروازې ته په طمع دریږي. څوک یې په کچکول کې څه وراچوي، څوک جواب ورکوي، څوک طعنه او لغاز ورته وائي او ځینی وخت یې حتی ماشومان او لاوباله کسان ازاروي هم. زما (دقوم دملنګ) همدا حال وو. دډیرو هغو کسانو څخه ناهیله ولاړم چې هیله ترې کیده مګر هغو بیا څه راکړل چې چا په شمیر کې نه راوستل.

ټوله شپه څراغ په لاس کې ګرځیدمه کور په کور
چې پیدا کړمه دې ښار کې کوم یو کور دی کوم یو ګور

چې معلوم کړم چا بل کړي دې تورتم کې څراغونه
څوک دمرګ په خوب ویده دي شاته کړي یې غمونه

هدیره راته ښکاره سوه ټوله ښار له بده بخته
هغه کور چې چا باله به هغه ګور وو لادوخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیـــدار وو هغه غــل وو ، یا نشـــه تللی له ځانه
لــه کــــــورو همدوی راوتي، ناارامــــه، پریشانه

یـــو ناڅـــاپه مـــــې نظــر سو پر کړکۍ دیوه کور

....

پـه کچکولـونـو کـې راټـول سـوي معلومـات مـې تنظیم کـړل او د یـو وړانـدیز خاکـه مـې ورڅخـه ترتیـب کـړه. دا پـه حقیقـت کـې زمـوږ دخلکـو داکثریـت نظـر دی. طرحـه دهیڅـا موقـف سـل پـه سـلو کـې نـه تمثیلـوي خـو دهرڅـا څـه پکښـې سـته او پـه لـږ ګذشـت اویـا فشـار دتوافـق سـبب کیـدای سـي؛ کـار ورتـه پـه کـار دی خـو جدي کار.

دسفرونو پـه نتیجـه کـې مـې دورکـې دپیـدا کیـدو ترڅنـګ ځینـې نـورې ګټـې هـم وکـړې او هغـه دا اول مـې خلـک او ملګـري وپیژنـدل او بـل مـې دخپـل ولـس پـر شـرافت، عالیجنـابی او درونـد توب نـورهم یقیـن پـوخ سـو. بیشـکه، دا عظـیم قـوم دهـر چوپـړ مسـتحق دی. کـه څـوک یـو قـدم ددوی پـر لـور صـادقانه واخلـي دوی څـو قدمـه ورتـه لبیـک وائـي. دوی همدا اسـې د انځـر ګلانـو تـه سـترګی پـه لاره دي. پـه سـفر کـې مـې دتعلیمیافتـه طبقـې څخـه ګیلـه وسـوه چـې لـه ولسـه ډیرغـواړي او لـږ ورکـوي. چـې څـومره بـه ډیـر تعلیمیافتـه وو هغـومره بـه یـې تقاضا ډیره او دخدمت عرضه به یې کمه وه.

پـه پـای کـې دادی ستاسـو محترمـو مـخ تـه دخپلـو سـفرونو او هلوځلـو نخـوړ (د افغانسـتان دبحـران د سیاسـي حـل د وړانـدیز خاکـه) ایـږدم. پـه غـور یـې ولـولئ او دلاندې نکاتو په مورد کې لطفاً خپل نظر راکړئ؛ دځواب مو منتظر یم:

- دغه وړاندیز (فارمول) اصلاح کړئ څو نهائي شکل واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دغـه وړانـدیز څنګـه عملـي کیـدای سـي؟ عملـي لار بـه یـې کومـه وي؟. (ترهرڅـه اول فکـر جـوړول پکـار دي. چـې فکـر جـوړ سـو بیـا پـه عمـل کـې دهغـه دپیـاده کولـو ضـرورت دی. پـه رود چـې ځـوک ګـډیږي ګـودر بـه ګـوري. اوس چـې فکـر جـوړ او فـارمول پیـدا سـو ؛ سـوچ پـه کـار دی چـې څنګه عملي سي).

- ستاسـو پـه فکـر پردغـه لار څـوک تـلای سـي؟ نومـان یـې کـوم دي؟.(کلـه چـې فکـر جوړ او دریـاب تـه د ورګډیـدو ګـودر معلـوم سـو نـو بیـا همفکـره ملګـري پیـدا کـول پـه کـار دي چـې دنجـات سـاحل تـه دا کښـتۍ پـه ګـډه پوري باسي؛ دا دیوه سړي کار ندی بلکه ډله ایز تکل غواړي).

درناوي

دکتور فاروق أعظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان د بحران سياسي حل

۱۰ فبروري ۲۰۰۹

د افغانستان د اساسي قانون د ۲۴ مادې د حکم په اساس دې د راتلونکو انتخاباتو پر ځای لويه جرګه په لاندې ډول راوبلل سي:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پيل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دايمي سولې په منظور د خبرو تر پيل د مخه د متخاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کيده ضرور دي؛ په نشراتو کې دې يو د بل خلاف مضر تبليغات بند ول او په عوض کې د پخلاينې خبرې کول.

۲. د متخاصمو ډلو ترمنځ دې د تفاهم په منظور بيطرفه او د خير خلک وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. دحسن نیت د ښوولو لپاره د یو شمیر بندیانو خوشي کول.

۴. یوپربل دتورونو اخیستل او پر سرونو د جایزو لغو کول.

۵. د اوربند اعلان. د اوربند ځارنه یو ګډ کمیسون کوي او دواړه خواوې کمیسون ته د ندې د اجراء لپاره سړي او لازم امکانات برابروي.

ب. لویه جرګه:

- د افغانانو، ګاونډیانو او نړیوالو سره تر تفاهم وروسته، اسلامي کنفرانس دیوې بین الافغاني جرګګۍ له جوړیدو سره مرسته کوي چې د لویې جرګې دجوړیدو او رابللو لپاره کړنلاره جوړه کړي.

- لویه جرګه د افغاني ټولو متخاصمو، مطرح، معتنابه ډلو او پوهو شخصیتونو له منځ څخه د اسلامي کنفرانس په مرسته رابلل کیږي. د لوئي جرګې په درشل کې ټول سیاسي بندیان خوشې کیږي. اوربند دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسي پروسه کې دځای ورکولو له لارې جګړه عملاً ختمیږي.

- د سولې ابتکار ته د لارې د هوارېدو په منظور لویه جرګه په اوسني اساسي قانون کې لازم تعدیلات راولي او د افغانانو ترمنځ د یو آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې مستقیمې او غیر مشروطې خبرې پیلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لویه جرګه د خپلمنځي تفاهم په نتیجه کې د هیواد لپاره قیادت تثبیتوي او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې ټولو جنګي خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. د دولت موجوده رئیس خپله چوکۍ او صلاحیتونه د لوئي جرګې په مخکې ودغه منتخب شخص ته سپاري او هغه پخپل وار و اسلام، هیواد او اساسي قانون ته د تعهد او وفادارۍ لوړه کوي.

- د لوئي جرګې د غړو لخوا د دولت و نوي مشر ته په اسلامي طریقه تر بیعت ورسته لویه جرګه رخصتیږي او پرخپل ځای د هر ولایت څخه دري تنه نمایندګان پریږدي (دیني عالم، قومي مشر او د عصري علومو تعلیم یافته) چې د ولسي جرګې وظیفه اجراء کړي. د دولت نوی رئیس خپله کابینه د غه ممثلی ولسي جرګې ته د اعتماد د رائې د اخیستو لپاره معرفي کوي.

ج. حکومت:

- انتقالي حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپیلو او مسلکی کارپوهانو څخه جوړ دی.

- انتقالي دوره دري کاله ده.

- انتقالي حکومت ائتلافي ندی؛ مشر او د حکومت غړي یې د کوم هیواد یا افغاني ډلې نمایندګي نکوي خو د چاسره دښمني هم نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت واک د چا یا ډلې یا کوم هیواد پرضد نه استعمالیږي بلکه د افغانستان د علیا ګټو په خدمت کې دي.

- د افغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلي چارو کې مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پرضد استعمال سي. او کوښښ کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ کې لازم مثبت رول ولوبوي.
- د افغانستان ګاونډیان د دغه هیواد په داخلي چارو کې د عدم مداخلت تعهد کوي او د م. م. د امنیت شوری د دوی دغه تعهد تضمینوي او پرهغه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د افغانستان په چارو کې مداخله کوي.
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه د نړیوالې ټولنې یو فعال غړی دی. د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالي دولت په رسمیت پیژني او د هغه ملاتړ کوي.
- انتقالي حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن انکشافي پلان جوړوي او نړیواله ټولنه تعهد کوي چې افغانستان ته خپلې اقتصادي مرستې جاري ساتي.
- خارجي پوځونه د یو کال په موده کې له افغانستانه وځي. نا ټو د افغانستان فوج ته هغه مځکني او هوائي حربي وسایل پریږدي چې د داخلي امن لپاره ضرور دي. د ناټو د فوجونو ځای اسلامي فوج نیسي چې په هغه کې ګاونډیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې اوس په افغانستان کې فوج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په ایران او پاکستان کې ټول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م.م. د مؤسسې په مرسته افغانستان ته ستنیږي او داخلي بېځایه سوې کورنۍ ځای پرځای کیږي.

- انتقالي دولت ټوله غیرمجازه وسله له افغانانو ټولوي او بهرنۍ مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوي. که څوک پاتیږي د دولت او نړیوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسره کیږي.

- افغانستان یو اسلامي هیواد او د اسلامي امت یوه برخه ده. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالي حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د ښځو تعلیم، کار او حجاب ئې، د عصري علومو زده کړه، د عصري الاتو لکه د رادیو، تلویزیون، ... استعمال او داسې نور مسائل. چا ته باید اجازه ورنکول سي چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کړي او یائې د ټولنې د پرمختګ په لار کې خنډ کړي.

- انتقالي حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلې، وسلې ټولې سوې او اکثره مهاجر او بېځایه سوې کورنۍ پرځای سوې وي اساسي قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب یې رسوي.

- انتقالي حکومت په اخیرو شپږو میاشتو کې د اساسي قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرو ملتو په مرسته د دولت د مشر او شورى

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره انتخابات کوي او د خپلې دورې په پای کې واک ونوي منتخب مشر ته سپاري.

- د انتقالي دورې رئیس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې د دولت د ریاست او یا وزارت د نده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفيق

===============

www.hewad.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library